

PANORAMA VAN WERKEENAMHEDEN VAN DE B.V.D.
(1-4-1964 t/m 30-9-1964)

Het hieronder volgende overzicht betreft de werkzaamheden van de Dienst, gedurende de periode 1 april - 30 september 1964.

Het is een conglomeraat van bijdragen van de afdelingschefs, die deze - ieder op zijn eigen wijze - hebben samengesteld. Veelal kon een te grote uitvoerigheid niet worden vermeden, waardoor het totaal omvangrijk is geworden.

Contra-subversie.

Rechtsextremisme.

De uit Europafront voortgekomen Europese Unie bleek niet levensvatbaar. Enkele overgebleven leden van deze beweging onderhielden echter nog schaars contact met het Belgische Jong Europa en Europafront, hetgeen aan de regering werd gerapporteerd.

Linksextremisme.

De Pacifistisch Socialistische Partij (P.S.P.) verkreeg de koninklijke goedkeuring op de statuten.

Veelvuldig worden binnen de partij pessimistische geluiden vernomen, niet alleen over de geringe groei, maar ook over het gebrek aan enthousiasme bij het merendeel der leden.

Met de voorbereidingen voor het jaarlijkse congres in oktober a.s. is men ditmaal vroeg begonnen, in de hoop minder tijd met nutteloos gepraat te verliezen. Voor de opstelling van het nieuwe politieke programma - met de behandeling waarvan op vorige congressen niet werd opgeschoten - wil men op het aanstaande congres een 7-keppige programma-commissie benoemen, die na 1 juni 1965 met de definitieve formulering gereed moet zijn. Verder zal op het a.s. congres een afdelingsvoorstel aan de orde komen tot uitgifte van een weekblad, ter vervanging van het huidige 14-daags orgaan.

1-4-64 kl- 30-9-64

Vierde Internationale. Mede als gevolg van verschil in beoordeling van het Sine-Sovjetconflict werd de reeds bestaande controverse scherper toegespitst. In de Nederlandse sectie wordt dan ook hoe langer hoe meer rekening gehouden met een splitsing.

Een reeds eerder bestaand verschilpunt tussen beide stromingen vindt zijn oorszaak in het feit, dat de minderheid (en hiertoe behoort de Nederlandse sectie) de consolidatie van de Algerijnse revolutie als de voornaamste taak van de Vierde Internationale beschouwt, terwijl voor de meerderheid de strijd van de arbeiders in Europa prevaleert.

Communisme, internationaal. Het scheuringsproces in de internationale communistische beweging vroeg ook in deze verslagperiode veel aandacht. In het bijzonder werden - in verband met de positiebepaling van de CPN - de reacties van de communistische partijen in West-Europa geanalyseerd. Voorts werd een studie gemaakt van de nog steeds wassende "Chinese" stroming in het Europese communisme. De resultaten van deze studie werden neergelegd in een rapport, dat mede als basis zal dienen voor de evaluatie van toekomstige ontwikkelingen.

Nichtmeer voor de politiek van de Communistische Partij Nederland in de afgelopen periode - op het congres in maart l.l. nog eens gecometiseerd - bleef de rede van haar voorzitter, Paul de Groot, van 18 juli 1963. Het sleutelwoord van deze politiek is "autonomie". Het is de autonome, die moet fungeren als de katalysator van de eenheidspolitiek (eenheid van actie met socialist en andere progressieve Nederlanders). De autonomie-gedachte dient ook als motivering van de "middenkeers" die de partij volgt in het Sine-Sovjet conflict. Deze politieke gedragslijn bracht met zich mee, dat de CPN-leiding zowel in de aanval bleef tegenover de dissident-communistische Socialistische Workers Partij (SWP) en andere "rechtse" elementen, als tegenover de in de loop van het jaar te Amsterdam en Rotterdam openbaar geworden pre-Chinese oppositie binnen de partij.

Naast de gebruikelijke rapportage over het optreden van de CPN, in de vorm van maandeversichten en brieven aan de regering, kwamen in de afgelopen periode nog enige uitvoerige studie-rapporten gereed over onderwerpen als "Regionale en/of internationale communistische conferentie(s)", "Buitenlandse handel van Pegasus", "Verhouding CPN/PKI" en "Politieke controle en beveiliging van de CPN".

De aan de samenstelling van deze rapporten ten koste gelegde arbeid wordt gecompenseerd door de nuttige effecten die ermee bereikt werden.

Allereerst dienen zij als basis voor rapportage in meer beknopte vorm aan de regering en aan de buitenlandse

relaties, verder als studiemateriaal voor de jongere, in opleiding zijnde medewerkers, en als achtergrondinformatie voor andere ambtenaren van de eigen Dienst, in het bijzonder van de operationele sector.

Voortgegaan werd met het houden van lezingen over de jongste ontwikkeling binnen het Nederlandse communisme, tegen de achtergrond ook van het internationale gebeuren, ten behoeve van de met acquisitie belaste functionarissen der afdeling.

De Nederlandse Vredegraad bleef een belangrijk studieobject. Uit het verloop van de onderhandelingen met het Comité 1961 voor de Vrede over een gezamenlijke demonstratie tegen atoomproeven, die plaats vond op 4 april 1964, is duidelijk gebleken hoever de NVR waarde hecht aan contacten met niet-communistische pacifisten. In het Comité 1961 - overkoepelend orgaan van pacifistische organisaties - meest men echter constateren, dat de communisten ongemakkelijke en taaië onderhandelaars zijn.

Over de demonstratie van 4 april 1964 werd een uitvoerig rapport aangeboden aan de Regering.

Nauwlettend wordt gadeslagen of de leiding van de NVR verderingen maakt met haar plannen tot vernieuwing der organisatie.

Er werd een studie gemaakt over de Christelijke Vredesconferentie. Hierover werd gerapporteerd aan de Regering.

Met betrekking tot de Vereniging "Nederland - USSR" werd speciaal aandacht geschonken aan het in februari 1964 opgerichte reisbureau Vernu. In het afgelopen half jaar zijn door Vernu voor enkele honderden Nederlanders vakantie- en studiereizen naar de Sovjet-Unie georganiseerd. Tot dusver is Vernu redelijk succesrijk. Voor 1965 worden ook reizen naar andere landen achter het IJzeren Gordijn voorbereid.

Interessant zijn nog steeds de contacten van de leiding van de vereniging met de Russen.

Mede ter voorbereiding van een studie over de ontwikkeling van de Vereniging "Nederland - USSR" sinds haar oprichting werd intern een overzicht samengesteld van documentatiegegevens (voerlopig behelzend de jaren 1952 t/m 1963).

Verenigd Verzet 1940-1945 ontwikkelde praktisch geen activiteit, doordat de secretaris van deze vereniging sinds het begin van het jaar een volledige dagtaak heeft in het CPN-district Amsterdam. De CPN-leiding zal ongetwijfeld moeite hebben met het vinden van een nieuwe centrale figuur voor deze organisatie.

Women's International Strike for Peace. De activiteiten die deze Amerikaanse pacifistische organisatie tijdens de NAVO-conferentie op 12, 13 en 14 mei 1964 in Den Haag wilde organiseren, werden nauwlettend in het oog

gehouden. Over de bevindingen werd uitvoerig aan de Regering, de plaatselijke politie-autoriteiten en de militaire inlichtingendienst gerapporteerd. In een tijdsbestek van acht dagen werden elf rapporten verzonden.

De activiteiten kwamen voor het eerst aan het licht tijdens het congres van de Nederlandse Vrouwenbeweging (7 en 8 maart 1964), waarover eveneens uitvoerig werd gerapporteerd.

Het Algemeen Nederlands Jeugdverband hield zich in de verslagperiode voornamelijk bezig met de organisatie van zijn jaarlijkse Pinksterfietsstecht Volkel - Soesterberg - Amsterdam. De organisatoren hadden gehoopt op vrij veel deelnemers uit pacifistische kring, welke wens niet in vervulling ging. Het totaal aantal deelnemers lag aanzienlijk lager dan in 1963. Een verslag over het verloop van de techt werd aan de Regering toegezonden. Zoals te doen gebruikelijk werden de politie-autoriteiten van die gemeenten waar de steet zou doortrekken van te voren ingelicht.

In internationaal verband liet het ANJV zich vertegenwoordigen op een in juli in Boedapest gehouden bestuursvergadering van de Wereldfederatie van Democratische Jeugd, waarbij het ANJV is aangesloten. Ditselzde was ook het geval met een half augustus in Oost-Berlijn gehouden internationale jeugd- en studentenc conferentie e.a. gewijd aan het Duitse vraagstuk. Deze conferentie ging uit van de Oostduitse zusterorganisatie.

Van 8 - 10 september 1964 kwamen in Helsinki de constituerende vergadering van het Internationaal Voorbereidingscomité voor het 9e Wereldjeugdfestival bijeen. Besloten werd dit festival in augustus 1965 in Algiers te organiseren.

Aan het van 16 - 23 september j.l. in Moskou gehouden Wereldjeugdiferum werd deelgenomen door vertegenwoordigers van communistische en niet-communistische Nederlandse jeugd- en studentenorganisaties, in totaal ongeveer tien personen.

Aandacht werd voorts besteed aan de studentenvereniging "Politeia". In verband met nieuwe gegevens over de interne verhoudingen in deze organisatie, werd aanvullend aan de Regering gerapporteerd.

Veel aandacht moest besteed worden aan de in de zomer van 1963 opgerichte Studentenvakbeweging, mede gezien de daarin toenemende communistische invloed. De resultaten zijn meergelegd in een rapport dat aan de Regering werd gezonden.

Communistische bedrijfsactiviteiten. De communistische pogingen tot het verwekken van onrust in de bedrijven werden op de voet gevolgd. De voornaamste uitgangspunten voor hun agitatie vonden de bestuurders van de CPN en de communistische Vakbeweging in de prijsverhogingen.

waardoor de verhoging der lonen tijdens het winterseizoen 1963/1964 gedeels ongedaan gemaakt werd, alsmede in de toepassing van de nieuwe cao's voor metaalbewerkers en bouwvakarbeiders. Dank zij goede contacten in deze sectoren, alsmede onder de havenarbeiders te Amsterdam, kon desersijds ook de ontwikkeling van het communistische "bedrijfsapparaat" in de hoofdstad goed worden gevolgd. Het is duidelijk, dat de inspanning der communisten vooral op de drie bedrijfstakken Metaal, Bouwvak en Havens is gericht.

Het bestuur van de "oude" EVC ontbond de organisatie per 1 augustus j.l..

De pogingen van de CPN tot het leggen van politieke contacten in de kringen van buitenlandse arbeiders kregen de vereiste aandacht. Van door de Partij behaalde resultaten kan niet gesproken worden.

De Socialistische Werkers Partij deed gedurende de verslagperiode weinig van zich horen. Haar voornaamste activiteit vorat thans de regelmatige verschijning van het orgaan "De Brug".

Nederlandse Antillen en Suriname. De samenwerking met de Veiligheidsdienst Nederlandse Antillen (VNA) kwam verder tot ontwikkeling. Er werd een regeling getroffen voor de uitwisseling van gegevens. Zowel ten dienste van de inlichtingenactiviteit van de VNA als van het toelatingsbeleid van de Procureur-Generaal in Willemstad werden aan de VNA inlichtingen over personen verstrekt. In het kader hiervan werden enige antecedentenonderzoeken gedaan.

Met de militaire inlichtingendienst werd herhaaldelijk overleg gepleegd teneinde een verantwoorde evaluatie mogelijk te maken van langs militaire kanalen uit Suriname verkregen informatie. Dit overleg had onder meer betrekking op de inhoud van een door de MID opgesteld memorandum voor de Minister van Defensie in verband met diens bezoek aan Suriname.

Aan de Vice-Minister-President werd in de verslagperiode gerapporteerd over de politieke situatie in Suriname en de activiteiten van nationalistisch georiënteerde Surinamers in Nederland.

Diversen.

Gedurende een korte tijd werd nog aan de Regering gerapporteerd over anti-Carlistische activiteit, uitgaande van de CPN en andere extreme of extremistische organisaties.

Een tweetal ambtenaren volgde een tiendaagse cursus over algemene communistische problematiek, georganiseerd door het "Ostkolleg" van de "Bundessentrale für politische Bildung" in Keulen.

Aan de oefening Fallex 1964 werd door acht ambtenaren van de afdeling meegewerkt.

Ter bevordering van de samenwerking tussen de operationele en de verwerkende delen van de afdeling werden nog enkele inleidingen gehouden.

Voor de NATO Special Committee vergadering van 20 en 21 oktober 1964, werd de gebruikelijke rapportage verzorgd.

Met de buitenlandse zusterdiensten werd veelvuldig contact onderhouden.

Ter verdoening aan daartoe gedane verzoeken werd het aantal te distribueren exemplaren van het Maandoverzicht vergroot.

Ten behoeve van de afdeling vonden volgacties plaats, terwijl persoonsonderzoeken werden ingesteld

Als bijdrage voor een in juli 1964 ten behoeve van de Minister van Binnenlandse Zaken opgesteld memorandum over taak en werkerterrein van de BVD werden beschouwingen geschreven over de mantelorganisaties van de CPN en over de studentenvereniging "Perikles".

Reorganisatie.

De in het vorig panorama aangekondigde reorganisaties zijn per 1 oktober vrijwel voltooid.

Met ingang van 1 september 1964 werd aan de afdeling ACD overgedragen de verwerking van de gegevens betrekking hebbend op personen en organisaties, een taak die tot dusverre in de afdeling B werd verricht. Een deel van het B-personeel dat voorheen hiernede was belast, is samengevoegd met enkelen van de zogenaamde lezers (medewerkers die de operationele rapporten voor uitzending naar de afdelingen geschikt maken) tot een nieuwe sectie.

Deze sectie heeft onder meer tot taak de bewerking van operationele rapporten, het samenstellen van structuuroverzichten betreffende CPN en mantelorganisaties en van de "Diepvries"-lijst. Door standaardisering van rapporten en intensiever gebruik van de fotocopieermachine werd een snellere doorstroming van berichten en besparing van personeel bewerkstelligd.

Ook na 1 september 1962, toen de acquisitie en bewerking in de sector politiek extremisme bijeen werden gevoegd tot de afdeling B, werd de documentatie en het typewerk van het operationele deel van afdeling B verricht bij de afdeling E. In dit stadium kon moeilijk anders worden gehandeld, omdat de afdeling contraspionage nog niet was gereorganiseerd en niet eennijdig vooruit kon worden gelopen op een administratieve reorganisatie.

Op 17 juli 1964 was het tijdstip aangebroken om het gedeelte van het personeel dat bij afdeling E de operationele rapporten verzorgde (typen en documentatie) samen te voegen met het reeds bestaande B-secretariaat. Of op deze formatie van zeven typistes plus cheffin op den duur

nog kan worden bezuinigd, is momenteel niet te bepalen.

Reeds geruime tijd bestond de mening, dat de indeling van de onderafdeling bewerking niet meer was afgestemd op de nieuwe verhoudingen binnen de communistische partij en mantelorganisaties. Immers had het vakbewegingsaspect een ander karakter gekregen en wordt nu geheel uitgevoerd door de CPN. Ook in de wereld van de mantelorganisaties hadden zich allerlei wijzigingen voltrokken. Het werk dat voorheen door de typische mantelorganisaties werd verricht, is nu vaak overgenomen door meer genuanceerde comité's. Tot dusverre waren bij de bestudering hiervan vaak twee secties betrokken, hetgeen dan tot dubblures in het werk leidde.

Met ingang van 1 oktober 1964 zijn daaren de secties BCP (communisme) en BBL (vakbeweging) samengesmolten tot de nieuwe sectie BCP, terwijl de sectie BFR (mantelorganisaties) samengevoegd is met de sectie BAG (andere organisaties) tot de sectie BFA. Op enkele plaatsen hebben deze samenvoegingen ook tot personeelsbesparing geleid, voornamelijk ten aanzien van de administratieve bezetting. Tevens zullen de relatief betere krachten in deze grotere eenheden beter tot hun recht kunnen komen.

Bij deze reorganisaties wordt eveneens getracht door een rationeler werkmethediek tot een zo hoog mogelijk rendement te komen.

Door deze maatregelen is het mogelijk geworden om, ondanks de kwantitatieve en kwalitatieve toename van het werk, het aantal krachten van de afdeling terug te brengen van 88 tot 84.

Binnenkort zal worden begonnen met een soortgelijk onderzoek in de operationele onderafdeling. Reeds zijn besprekingen gevoerd over de sectie BOZ (scheepvaart), waarbij is bepaald dat deze sectie (twee man) zal worden opgeheven.

De afwikkeling van de werkzaamheden door deze sectie verricht, zal nog minstens één jaar en mogelijk twee jaar vergen.

Een deel van de werkzaamheden van de sectie BOI (beveiliging van nutsbedrijven) zal mogelijk ook worden stopgezet. De besprekingen hierover zijn nog lopende.

Contra-spionage.

Inleiding: In deze verslagperiode werd de belangstelling van de afdeling contra-spionage in toenemende mate opgeëist door het reizigersverkeer tussen Nederland en de landen van het Sovjetblok, welk verkeer - zoals reeds in het vorige overzicht vermeld werd - tengevolge van de politieke ontspanning hand over hand toeneemt.

Niet alleen hebben genoemde landen met Nederland bepaalde afspraken gemaakt betreffende de uitwisseling van wetenschappelijke werkers, studenten, kunstenaars, sportlieden e.d., maar tevens worden aan de eigen onderdanen op ruimere schaal dan in het verleden uitreisvergunningen voor Nederland en andere westelijke landen verleend, hetzij voor familie- of zakenbezoek, hetzij voor leuter toeristische doeleinden.

Daarnaast trachten de Oosteuropese landen, hoofdzakelijk in het belang van de eigen - veelal slechte - deviesenpositie, het bezoek van toeristen uit de niet-communistische landen zo veel mogelijk te stimuleren. De propaganda van de staatsbureaus voor het toeristenverkeer in de landen van het Sovjet-blok wordt door de Nederlandse reisbureaus en vervoersmaatschappijen ijverig overgenomen en heeft hier te lande onmiskenbaar succes. Een steeds toenemend aantal Nederlanders maakt gebruik van de geboden gelegenheid een blik achter het IJzeren Gordijn te werpen.

Nu reeds is gebleken dat de communistische inlichtingendiensten op succesvolle wijze gebruik maken van dit toegenomen reizigersverkeer om hun activiteiten - ook in Nederland - uit te breiden en te intensiveren.

Sovjetunie.

Vertegenwoordiging hier te lande: Van Sovjetrussische zijde is onlangs gepeogd de uit 31 personen bestaande besetting van de Ambassade uit te breiden met één medewerker in de rang van 2e secretaris. Naar de mening van Moskou bestaat deze vacature namelijk bij de Vertegenwoordiging. Daar dit door Buitenlandse Zaken betwijfeld wordt, werd de visumaanvraag van de functionaris die door Moskou voor het vervullen ervan bestemd was, door het Ministerie van Buitenlandse Zaken veer nader beraad aangehouden. Het is reeds eerder voorgekomen dat Moskou op spitsvondige wijze aanstuurde op uitbreiding van de Vertegenwoordiging hier te lande. De jongste poging heeft wellicht ten deel de welwillendheid van de Nederlandse regering te peilen, nu een periode van "betere betrekkingen" heet te zijn ingeluid door het bezoek van Minister Luns aan de Sovjetunie in juli j.l..

In de personeelsbezetting van de Vertegenwoordiging vonden wederom enkele mutaties plaats.

Speciale vermelding verdient het onverwachte vertrek van een functionaris van de Handelsdelegatie in februari 1964, kort nadat de aard van diens relatie met een Nederlandse zakenman (onderhandelingen over de levering van strategische materialen) aan het licht was gekomen. Het plotselinge vertrek van de hierbedoelde functionaris in verband met het later bekend geworden besluit van Moskou betrekken niet naar Nederland te doen terugkeren, wijst erop dat men van Sovjetrussische zijde beducht is veer de gevolgen van een compromittering.

Inmiddels werd de in augustus 1964 door Moskou naar Amsterdam gezonden opvolger geïdentificeerd als een functionaris van de Sovjet-russische inlichtingendienst.

In deze verslagperiode ging de Sovjetvertegenwoordiging over tot de aankoop van twee door haar reeds geëscupeerde panden in Den Haag; over de aankoop van het perceel Andries Bickerweg 2 te 's-Gravenhage - waarin de Ambassade is gevestigd - zijn onderhandelingen met de Nederlandse eigenaars gaande. De Intouristvertegenwoordiging in Amsterdam verhuisde naar een meer in het centrum van die stad gelegen pand.

Voer wat betreft de werkzaamheden van de Sovjet-russische werklieden, die, zoals in vorig verslag werd gemeld, verbouwingswerkzaamheden in de Sovjetgebouwen hier te lande kwamen uitvoeren bestaan aanwijzingen, dat deze verbouwingen ten doel hadden de inrichting van een zogenaamde "safe-room". Van bevriende buitenlandse zijde werd inmiddels vernomen dat ook in andere Westeuropese landen door de Sovjetvertegenwoordigingen hiertoe werd overgegaan. Een en ander heugt naar alle waarschijnlijkheid verband met nieuwe vindingen op af luistergebied, welke in de Sovjetunie reeds op ruime schaal werden toegepast en waartegen de Sovjetrussen op hun beurt zich in het Westen willen verdedigen.

Politieke betrekkingen: Ook in de afgelopen verslagperiode zette de Sovjetvertegenwoordiging haar pogingen voort om te komen tot contact met niet-communistische politieke partijen. In gesprekken met tot deze partijen behorende politici vormt de door de Sovjetunie voorgestane uitwisseling van parlementariërs tussen de Sovjetunie en Nederland voor zover bekend het belangrijkste onderwerp.

Voer wat het contact tussen Sovjetvertegenwoordiging en C.P.N. betreft, lijkt illustratief dat slechts één bezoek - en dit een zeer kort - van C.P.N.-voorzitter De Groot aan de Sovjet ambassade werd gecenstateerd.

Gezien tegen de achtergrond van deze zeer keele verstandhouding valt des te sterker op het zeer nauwe en frequente contact, waargenomen tussen vele Sovjetvertegenwoordigers enerzijds en C.P.N.-lid W. Hulst, secretaris der Vereniging Nederland - U.S.S.R., tevens directeur van het reisbureau Verdu, anderszijds. Dit reisbureau, waarvan reeds in voorgaand verslag melding werd gemaakt, blijkt, in nauwe samenwerking met de Inturistvertegenwoordiging hier te lande, doch ook in nauwe samenwerking met een aantal geïdentificeerde inlichtingenofficieren ter ambassade, een steeds belangrijker plaats in te nemen bij de organisatie van het toeristenverkeer Nederland - Sovjetunie, v.v.. Een feit, hetwelk sterk de aandacht vraagt in verband met hetgeen hieronder volgt met betrekking tot de activiteit van de Sovjetrussische inlichtingendienst ten aanzien van toeristen uit het Westen.

Handelsbetrekkingen: Met enige Nederlandse bedrijven werd een contract afgesloten voor de bouw van twee fabrieken voor de productie van caprolactam (een nylon-grendstef) in de Sovjetunie; deze fabrieken moeten omstreeks 1968 in bedrijf zijn.

Aan de in augustus 1964 in Moskou gehouden Internationale Bouw- en Wegenbouw tentoonstelling werd, klaarblijkelijk met veel succes, deelgenomen door een aantal Nederlandse firma's. Volgens ontvangen berichten zouden reeds vóór het einde van de expositie met de staatsinkoopcentrales van de Sovjetunie onderhandelingen zijn begonnen

over het plaatsen van een miljoenenorder in Nederland, terwijl tevens nagenoeg alle geëxposeerde machines en installaties door de Sovjetunie werden gekocht.

Aan het traditionele bezoek van een delegatie, bestaande uit belangrijke vertegenwoordigers van het Sovjet-russische Ministerie van Buitenlandse Handel ter bijwoning van de in juni j.l. gehouden jaarvergadering van het Instituut Nederland - U.S.S.R., werd door pers en televisie hier te lande meer aandacht besteed dan in voorgaande jaren.

Bezoekers uit en naar de Sovjetunie: Het aantal delegaties uit de Sovjetunie vertoont een stijgende lijn. Alleen al in de maand juli 1964 werden 192 visa aangevraagd voor bezoeken aan Nederland, verband houdende met wetenschappelijke congressen, zakelijke besprekingen, culturele en sportieve manifestaties of toerisme.

Het behoeft geen nader betoeg dat bij een zo groot aantal bezoekers uit de Sovjetunie de middelen die de Dienst ter beschikking staan, niet toereikend zijn voor een geheel afdoende observatie van alle uit veiligheids oogpunt daarvoor in aanmerking komende figuren.

Het trekt de aandacht dat het verblijf van Sovjet-russische delegaties in Nederland benut wordt voor het leggen van zo veel mogelijk contacten met diverse kringen der Nederlandse samenleving. Hierbij pleegt de Sovjetrussische Ambassade e.a. door het organiseren van recepties de behulpzame hand te bieden. Bij dergelijke gelegenheden trachten men dan door het creëren van een sfeer van "verbredering" de aanvankelijke gereserveerdheid van de Nederlandse gasten te doorbreken. Niet zelden blijkt dat de inlichtingsofficiëren die zich onder de Sovjetrussische diplomaten en handelsvertegenwoordigers bevinden, achteraf nader contact zoeken met voor hen interessante Nederlanders met wie zij op een door de Vertegenwoordiging georganiseerde receptie - zogenaamd toevallig - kennis maakten.

Daarnaast biedt uiteraard de komst naar Nederland van beroemde Russische musici en schakers vele propagandistische mogelijkheden, welke door de Vertegenwoordiging dan ook op vakkundige wijze werden benut. Ter illustratie van de Sovjetrussische propagandatechniek kan het volgende dienen. In juli j.l. werden visa verleend aan een aantal Russische toeristen die in groepsverband Nederland zouden bezoeken. Enige dagen vóór het vertrek van de groep uit de Sovjetunie werd op verzoek van Moskou nog een visum afgegeven ten behoeve van een zekere , die aan de groep zou worden toegevoegd. Eenmaal hier te lande gearriveerd werd deze gepresenteerd als de vader van de bekende ruimtevaarder . Tijdens het verblijf in Nederland van de groep - welke e.a. deelnam aan het in Den Haag gehouden Esperanto-congres - fungeerde als "paradepaard".

In de verslagperiode brachten enige Sovjetrussische studenten op uitnodiging van het N.B.B.S. - in groepsverband - een bezoek aan ons land. Uit hun visumaanvragen bleek dat zij allen reeds een bereep uitoefenden. Het gedrag van enkelen onder hen gaf aanleiding te vermoeden dat

zij hun verblijf hier te lande mede aan andere dan louter educatieve of toeristische belangen dienstbaar maakten.

Ook het aantal Nederlandse bezoekers aan de Sovjetunie vertoont een steeds stijgende lijn. Werd in 1963 een totaal bereikt van + 1260, in de afgelopen negen maanden van dit jaar bedroeg het aantal bezoekers reeds + 1470. Deze aantallen omvatten alle categorieën van reizigers.

Activiteiten van de Sovjetrussische inlichtingendiensten: Reeds meermalen werd in de halfjaarlijkse overzichten gewag gemaakt van benadering door de Sovjetrussische inlichtingendiensten van bezoekers uit Nederland. Zo werd in het overzicht van oktober 1963 gewaarschuwd op de verklaring van een overgelopen medewerker van de Sovjetrussische Staatsveiligheidsdienst (KGB) dat het KGB over een zeer omvangrijk apparaat beschikt met als taak alle bezoekers van de Sovjetunie op hun bruikbaarheid voor inlichtingenwerk in het buitenland te beoordelen. Deze verklaring werd afgelegd door een medewerker van het Eerste Hoofddirectoraat van het KGB dat belast is met de offensieve spionage in het buitenland.

In deze verslagperiode werd de beschikking gekregen over de verklaringen van een in februari 1964 overgelopen functionaris van het Tweede Hoofddirectoraat van het KGB welk directoraat de binnenlandse beveiliging tot taak heeft. Deze verklaringen bevestigen die van de eerstgenoemde defector geheel en behelzen bovendien nog gedetailleerde bijzonderheden over de methoden die bij het observeren en benaderen van de - als regel niets vermoedende - bezoekers van de Sovjetunie worden toegepast.

Voorep moet worden gesteld dat geen enkele bezoeker aan de aandacht van het Tweede Hoofddirectoraat ontgaapt en dat alleen uit overwegingen van opportuiniteit niet - of niet terstond - wordt overgegaan tot het exploiteren van de gegevens die vóór of tijdens het verblijf van de bezoeker in de Sovjetunie zijn verzameld. In de eerste plaats wordt nagegaan of de bezoeker mogelijk een agent kan zijn van een Westerse inlichtingendienst, maar tevens wordt aan de hand van verkregen informatie onderzocht of de vreemdeling geschikt kan worden geacht voor het verrichten van spionagewerkzaamheden ten behoeve van de Sovjetunie. Indien wordt aangenomen dat dit laatste het geval is, wordt voor geen middel teruggedeeind en de geselecteerde vreemdeling tot medewerking te dwingen. Bij voorkeur tracht men de bezoeker op een bepaald moment te confronteren met al of niet reële voor hem compromitterende gegevens en hem ervan te overtuigen dat hij slechts te kiezen heeft tussen het in gevaar brengen van zijn veiligheid of reputatie en het uitvoeren van bepaalde opdrachten die hem terstond of later zullen worden gegeven. Heeft betrokkene eenmaal zijn medewerking toegesegd dan wordt hij (met zijn dossier) ter beschikking gesteld van het Eerste Hoofddirectoraat van het KGB voor het uitvoeren van spionage-opdrachten nadat hij in zijn land teruggekeerd zal zijn.

Uit de verklaringen afgelegd door de laatste defec-

ter is wel gebleken dat het KGB voor het verkrijgen van de gewenste informatie over de bezoekers niet alleen gebruik maakt van geraffineerde technische hulpmiddelen (als bijvoorbeeld verbergen opgestelde microfoons en televisiecamera's), maar ook kan beschikken over een leger van agenten en informanten tot welke laatsten o.a. alle in het buitenland (ook in Nederland) werkzame employé's van het Russische Staatsreisbureau "Intourist" moeten worden gerekend.

De ervaring heeft geleerd dat de reiziger die in de Sovjetunie door het KGB onder dwang tot medewerking werd bewogen bij thuiskomst er zelden spontaan toe overgaat de activiteiten van zijn land in te lichten. De hierboven vermeldde wetenschap ontrent de op deze reizigers gerichte activiteiten roepen ons in het belang van de staatsveiligheid in vrijwel iedere uit de Sovjetunie teruggekeerde reiziger tot het tegendeel blijkt - een mogelijke (zij het als regel onvrijwillige) medewerker van de tegenstander te zien. Dit heeft tot gevolg dat de omvang van de werkzaamheden welke door deze Dienst moeten worden verricht zich o.m. uitbreidt naar de mate waarin het bezoek van Nederlanders aan de Sovjetunie toeneemt.

Tsjecho-Slowakije.

De personeelssterkte van het Gesantschap, hetwelk waarschijnlijk binnen afzienbare tijd tot Ambassade zal worden verheven, is niet gewijzigd; die van de Handelsmissie is met één medewerker uitgebreid. Er werden in de verslagperiode geen diplomaten vervangen.

De waarneembare belangstelling van de Tsjechische Vertegenwoordiging is nog steeds gericht op de verwerving van technologische en algemeen natuurwetenschappelijke informatie, speciaal op het gebied van de landbouw.

Het contact met de C.P.N. is minuscule. De verstandhouding tussen het Gesantschap en deze partij lijkt niet goed te zijn. Het contact tussen de Legatie en andere partijen of groeperingen in Nederland is sedert het vorige verslag niet van aard of intensiteit veranderd. De waargenomen belangstelling voor de Nederlandse politieke partijen richtte zich in hoofdzaak op de PEP. De onrust in de Nederlandse kringen van de Christelijke (Praagse) Vredesconferentie - zie elders in dit overzicht - had sterk de belangstelling van de Legatie die contact met de deelnemers aan deze Conferentie blijft onderhouden.

Medio juli 1964 bracht de Minister van Economische Zaken een bezoek aan Praag ter ondertekening van het gesloten handelsaccord. De vriendelijke woorden van zijne Excellentie over Tsjecho-Slowakije als toeristenland deden de reeds vrij aanzienlijke stroom Nederlandse aanvragen voor een Tsjechisch toeristenvisum nog aanmerkelijk toenemen. Te verwachten valt dat in 1965 een nog groter aantal Nederlanders een bezoek aan Tsjecho-Slowakije zal brengen omdat: a) de propaganda voor zulk een bezoek steeds intensiever wordt en hier te lande duidelijk succes heeft; b) het verkrijgen van een Tsjechisch visum nog gemakkelijker en voordeliger wordt (nieuwe maatregelen op dit punt zijn in

voorbereiding); c) de nog maar kortgeleden ingevoerde verplichting tot het besteden van een bepaald minimum bedrag per tourist per dag zal worden afgeschaft.

In deze verslagperiode ondernamen ook enige Nederlandse studentengroepen (o.a. historici uit Amsterdam, juristen uit Utrecht) reizen naar Tsjecho-Slowakije.

Per maand werden gemiddeld meer dan 200 Nederlandse visa aan Tsjechen verleend. Een van de Tsjechische bezoekers, een vrouwelijke arts met een kind, vroeg in augustus politiek asiel aan (haar echtgenoot had via Joegje-Slavië Italië weten te bereiken).

Een aantal Tsjechen verbleef voor studiedoeleinden in ons land. Objecten van hun studie waren o.a. de electronica, de tropische hygiëne en de theologie.

In maart 1964 vonden in Naarden twee Comeniusherdenkingen plaats: de ene, de officiële, werd bijgewoond door plaatselijke Nederlandse autoriteiten en Tsjechische diplomaten; de andere, een niet-officiële, ging uit van een aantal anti-communistische Tsjechen. Daarnaast werden enige - ook anti-communistische! - Tsjechen en ex-Tsjechen uitgenodigd voor een aan Comenius gewijde avond ter residentie van de Gesant.

Met inlichtingenwerk door aan de Legatie en de Handelsmissie verbonden inlichtingenefficiëren bleef voortgang vinden. De aandacht van de Dienst is hierop bij voortdurend gericht.

Tweemaal werd door goedwillende Tsjechen gewaarschuwd tegen door Tsjechische diensten jegens Nederland bedreven spionage. In beide gevallen bleek het niet mogelijk nadere bijzonderheden te weten te komen: in het eerste geval niet omdat de waarschuwing van een anoniem afkomstig was, in het tweede geval niet omdat de informant in het buitenland verbleef en geen contact met hem kon worden opgenomen.

Polen

De personeelsterkte van de Poolse Ambassade en de Poolse Handelsmissie heeft in de verslagperiode geen wijziging ondergaan. Een lid van de Handelsmissie werd vervangen.

Ten aanzien van het waarschijnbare contact tussen de Poolse Vertegenwoordiging en de G.P.W. valt slechts melding te maken van de aanwezigheid van enige partijleden op recepties van de Ambassade. Aangenomen wordt dat contact wordt onderhouden met de organisatie "Verenigd Verniet 1940 - 1945" in verband met de activiteiten van het "Nederlands Auschwitz Comité".

In juni 1964 bracht een delegatie van drie Poolse hoogleraren een bezoek aan de Landbouwhogeschool te Wageningen. Er wordt thans gewerkt aan de uitvoering van een plan tot samenwerking tussen deze Landbouwhogeschool en de Landbouwuniversiteit te Warschau. Een groep van zeventig Poolse landbouwkundigen bezoekt ons land ter bestudering van het gebruik en het nut van bepaalde landbouwmachines.

Evenals in 1963 kwam ook dit jaar in het kader van studentenuitwisseling een groep Polen voor vakantie naar

Nederland, terwijl een groep Nederlandse studenten Polen bezoekt.

De activiteiten van de Poolse emigrantenverenigingen in Nederland geven geen aanleiding tot het maken van opmerkingen.

Van bevriende buitenlandse zijde bereikten ons berichten over toegenomen activiteit van de Poolse inlichtingendienst, in het bijzonder gericht op het recruterende van medewerkers onder de in het Westen verblijvende Poolse emigranten. Dat voorts de eigen onderdanen bij het maken van reizen naar niet-communistische landen niet uit het oog worden verloren, ondervonden enige Polen die na een bezoek aan Rome, Parijs en Londen bij terugkeer in hun land geconfronteerd werden met de woordelijke tekst van gesprekken die zij in het buitenland in besloten kring hadden gevoerd.

Het bestaande vermoeden dat bepaalde leden van de Poolse Handelsmissie zich met inlichtingenwerk bezighouden, werd ten aanzien van een hunner bevestigd toen geconstateerd werd dat deze functionaris betrokken is bij Poolse inlichtingenactiviteit in een naburig land.

Hongarije.

Van enig contact tussen de Hongaarse Legatie en de C.P.N. is in de verslagperiode niets gebleken.

De Hongaren streven nog steeds naar uitbreiding en activering van de handel met Nederland. In dit licht dient ook het herhaalde bezoek van de voerkitter van de Hongaarse Kamer van Koophandel aan Nederland te worden gezien.

Het Hongaarse visumbeleid werd nog meer geliberaliseerd: gedurende de zomermaanden van dit jaar was het mogelijk om aan de grens een 24-urig visum voor Hongarije te verkrijgen. De beperkte duur van deze visa hield volgens de Hongaren verband met de nog onvoldoende hotel-accommodatie. Het Hongaarse staatsbureau voor toerisme "Ibuss" bestudeert de mogelijkheid in West-Europa het toerisme naar Hongarije te bevorderen. Het aantal Nederlanders dat Hongarije bezoekt neemt nog steeds toe; hetzelfde geldt voor het aantal Hongaren - in het bijzonder toeristen - dat een bezoek aan Nederland brengt.

Steeds meer hier te lande verblijvende Hongaarse vluchtelingen bezoeken hun in Hongarije wonende familieleden. Voor zover deze vluchtelingen nog niet de Nederlandse nationaliteit hebben verkregen, reizen zij op een vluchtelingenpaspoort of op een door de Legatie verstrekt Hongaars consulaire paspoort, soms op beide. Al deze vluchtelingen - ongeacht hun nationaliteit - zijn verplicht voor het verkrijgen van een visum een bezoek te brengen aan de Hongaarse Legatie in Den Haag.

Het Hongaarse restaurant in Rotterdam werd uitgebreid. Deze uitbreiding leidde tot het aantrekken van Hongaars vrouwelijk personeel. De directie engageerde geregeld Hongaarse orkesten en individuele Hongaarse musici. Er is

reden om aan te nemen dat men minstens nog één soortgelijk Hongaars restaurant in Nederland wil openen. Er wordt rekening mede gehouden dat enige leden van het Hongaarse personeel in verbinding staan met de Hongaarse inlichtingendienst. Van Hongaarse inlichtingenactiviteit in Nederland is in de afgelopen periode echter niet gebleken.

Ten gevolge van de politieke ontspanning en de verbeterde levensomstandigheden in Hongarije stijgt het aantal repatrianten. Veer zever bekend repatrieerden in 1962 twee, in 1963 seven en in de eerste vier maanden van 1964 negen in Nederland verblijvende Hongaren. Daartegenover staat dat onlangs door enige Hongaren politiek asiel in Nederland werd gevraagd.

Oost-Duitsland.

Van de Oostduitse Handelsvertegenwoordiging in Amsterdam werden in de verslagperiode geen activiteiten op inlichtingengebied geconstateerd. In het afgelopen halfjaar werd een tweetal medewerkers vervangen, zij het ook dat één der vervangen employé's waarschijnlijk pas in december 1964 naar Oost-Berlijn zal terugkeren. De bezetting van de Handelsvertegenwoordiging bestaat thans uit acht personen. Ieder van dese medewerkers behartigt de belangen van één of meer Oostduitse staatshandelskantoren (DIA's) en heeft in verband daarmee frequent contact met geïnteresseerde Nederlandse zakenlieden; met de Nederlanders die de DIA's hier te lande vertegenwoordigen wordt niet zelden een vrij nauwe relatie onderhouden.

Door de Handelsvertegenwoordiging wordt - veer zever bekend - slechts incidenteel contact met de C.P.N. onderhouden en wel door tussenkomst van de chef van de C.P.N.-boekhandel "Pegasus" te Amsterdam. "Pegasus" geldt als een normale handelsrelatie van de Vertegenwoordiging. Daarnaast wordt relatie onderhouden met enige individuele Nederlandse communisten. Eén van desen verzorgt reeds jarenlang ten behoeve van de "Vertretung" oversichten van de politieke en economische situatie in Nederland.

Met handelsverkeer met Oost-Duitsland brengt een veelvuldig komen en gaan van Oostduitse meen. Een aantal van hen (meestal officiële vertegenwoordigers van het Ministerie veer Buitenlandse Handel of de DIA's) blijft soms geruime tijd in het Beneluxgebied, reist van plaats tot plaats en wordt - met hulp van de Handelsvertegenwoordiging - in de gelegenheid gesteld contact te onderhouden met een uitgebreide kring van in Nederland wonende of verblijvende personen. Er wordt rekening mede gehouden dat sommige van dese bezoekers hun verblijf hier te lande mede dienstbaar maken aan het uitvoeren van hun door een Oostduitse inlichtingendienst gegeven opdrachten. Het effectief controleren van dese categorie ambulante bezoekers is in de praktijk bijzonder moeilijk.

Met contact tussen de Oostduitse Handelsvertegenwoordiging in Amsterdam en de Vertegenwoordigingen van andere communistische landen in Nederland blijft vrij beperkt; naar het voorkomt betonen beide zijden zich enig-

sins gereserveerd. Met de Oostduitse Handelsvertegenwoordiging in Brussel wordt echter veelvuldig overleg gepleegd.

Het aantal Nederlanders dat Oost-Duitsland en Oost-Berlijn bezoekt nam toe tot - naar schatting - plm. 3000 per jaar, de bezoekers van de Leipziger Messe niet medegerekend (de Voorjaarsmesse 1964 werd door plm. 900 Nederlanders bezocht).

Opnieuw gebleken benadering en rekrutering van Nederlanders in Oost-Duitsland voor spionagedoelinden accentueerden het belang van deze Dienst op de hoogte te blijven van het doen en laten dergenen die na een korter of langer verblijf in dat land in Nederland terugkeren.

De Oostduitse en de vanuit Oost-Duitsland opererende Sovjetrussische inlichtingendiensten zetten in de verslagperiode hun activiteiten in ons land onverminderd voort. De belangstelling van deze diensten bleek in het bijzonder gericht op het verkrijgen van gegevens over de militaire inspanning niet alleen van Nederland, maar ook van zijn bondgenoten.

Bulgarije.

De activiteit van de in Brussel gestationeerde maar hier te lande woonachtige Bulgaarse handelsvertegenwoordiger gaf in de verslagperiode geen aanleiding tot opmerkingen.

Elijkens ontvangen berichten werd enlangs in Sofia een "Comité voor Staatsveiligheid" in het leven geroepen dat - onder leiding van de secretaris van de Bulgaarse communistische partij - mede tot taak heeft toezicht uit te oefenen op de gedragingen van:

- 1e Bulgaarse diplomaten gestationeerd in niet-communistische landen;
- 2e Bulgaren die niet-communistische landen bezoeken en wier reis een officieel karakter draagt.

Voor de uitvoering van deze taak heeft het Comité de beschikking gekregen over een aantal officieren van de Bulgaarse inlichtingendienst. Hun activiteiten zijn hier te lande nog niet waargenomen.

Roemenië.

Bij de Roemeense Legatie werd één attaché vervangen, terwijl de bezetting uitgebreid werd met één nieuwe medewerker. Met het behulp van onze buitenlandse relaties ingestelde onderzoek naar de antecedenten van deze laatste heeft aangetoond dat hij een officier van de Roemeense inlichtingendienst is. Zeer vermoedelijk moet dan ook rekening worden gehouden met verhoogde activiteit van de Roemeense inlichtingendienst in de naaste toekomst.

In deze verslagperiode bleek tevens dat het aantal Nederlanders dat een bezoek bracht aan Roemenië opvallend is toegenomen. Maar kan worden aangenomen is dat mede een gevolg van een liberalisering van de Roemeense bepalingen

betreffende de toelating van vreemdelingen uit niet-communistische landen.

Door de Legatie wordt - voor zover bekend - geen contact onderhouden met de C.P.N. of enige andere Nederlandse politieke partij.

Joego-Slavië.

De Joegoslavische Ambassadeur vertrok in augustus j.l. voorgeed uit Nederland. Zijn opvolger wordt in oktober in Den Haag verwacht. In augustus werd ook een 2e secretaris vervangen. Gedurende de zomermaanden werd de bezetting van de Ambassade uitgebreid met enkele tijdelijke krachten uit Belgrade; zij werden hier te werk gesteld bij de consulaire afdeling.

Hoewel de C.P.N. de laatste tijd een wat welwillender houding aanneemt ten aanzien van Joego-Slavië, is in deze verslagperiode van enig contact tussen deze partij en de Joegoslavische Ambassade niets gebleken.

Wel onderhoudt de Ambassade regelmatig contact met enige belangrijke figuren uit de S.W.P..

Van enige relatie met andere Nederlandse politieke partijen is in de verslagperiode niets gebleken.

Ten aanzien van de Joegoslavische mijnwerkers werd melding gemaakt van een werkstaking die enige dagen duurde. De aanleiding was het ontslag van één hunner. Een vertegenwoordiger van de Joegoslavische Ambassade was opvallend actief in het aanspreken van zijn landgenoten tot hervatting van het werk.

Ook buiten de mijnen bestaat bij veel Nederlandse bedrijven belangstelling voor werkkrachten uit Joego-Slavië.

In januari 1964 werd te Utrecht de Vereniging Nederland - Joego-Slavië opgericht. Als voorlopig voorzitter fungeert Jhr.Br. , arts voor allergische ziekten en vaccinotherapie te Utrecht. Deze vereniging, die voortgekomen is uit een reeds lang bestaand contact tussen Nederlandse en Joegoslavische specialisten op het gebied van allergische ziekten, heeft blijkens haar statuten het onderhouden en bevorderen van culturele en vriendschappelijke betrekkingen tussen Nederlanders en Joegoslaven als doel. De Joegoslavische Ambassadeur en de directeur van het in Den Haag gevestigde Joegoslavische toeristenbureau toonden bij de oprichting - en ook daarna - grote belangstelling voor de vereniging.

In 1963 werd door circa 64.000 Nederlanders een bezoek aan Joego-Slavië gebracht. Blijkens persberichten staan onze landgenoten voor wat betreft het aantal geregistreerde overnachtingen van vreemdelingen in Joego-Slavië met 240.000 op de reade plaats. De verdergaande liberalisering van de inreisvoorschriften en de intensieve propaganda van de Nederlandse reisbureaus zullen - naar verwacht wordt - het aantal Nederlandse toeristen dat Joego-Slavië bezoekt nog aanmerkelijk doen toenemen.

Zoals ook reeds in het vorige overzicht werd vermeld, wordt er ernstig rekening mede gehouden dat de inlich-

tingendiensten van de Sovjetunie en Joego-Slavië tot een (hernieuwde) vorm van samenwerking zijn gekomen. In deze verslagperiode werden geen gegevens verkregen waaruit zou kunnen blijken dat deze samenwerking voor wat betreft de activiteit van beide inlichtingendiensten in Nederland reeds bestaat. Door de Dienst wordt ten deze de grootst mogelijke waakzaamheid betracht daar het niet te verwonderen zou zijn indien de Sovjetrussische inlichtingendiensten mede gebruik zouden trachten te maken van de vele mogelijkheden die de Joegoslavische diensten worden geboden voor het benaderen van Nederlandse toeristen die in een steeds toenemend aantal voor kortere of langere tijd in Joego-Slavië verblijven. In dit verband is het van belang te vermelden dat in de verslagperiode ten aanzien van sommige leden van de Joegoslavische Ambassade in Den Haag voldoende gegevens konden worden verkregen om het vermoeden te wettigen dat zij functionarissen zijn van een Joegoslavische inlichtingendienst.

Chinese Volksrepubliek.

Gedurende de verslagperiode werd de personeelsaanzetting van de diplomatieke Vertegenwoordiging van de Chinese Volksrepubliek in Nederland uitgebreid met één diplomaat en met een andere niet diplomatieke functionaris. De handelaar zal vervangen worden, zijn opvolger is reeds aangekondigd. De ambassadeur vertoefde gedurende de verslagperiode met verlof in China en na zijn terugkeer vertrok de Chinese Zaakgelastigde zelf naar Peking.

Met ingang van 1 augustus 1964 werd in Den Haag een gemeubileerd pand erbij gehuurd. De bestemming daarvan is echter nog niet bekend geworden.

De verspreiding onder C.P.N.-leden van materiaal ter propagandering van het Chinese standpunt inzake het Peking - Moskou-geschil vindt nog steeds plaats, terwijl naarstig contact wordt gezocht met communisten die het Chinese standpunt aanhangen.

Nauw contact wordt ook onderhouden met de afgescheiden Belgische communisten onder leiding van Ir. Grippa, alsook met de Belgische en Luxemburgse Vriendschapsverenigingen.

Grote activiteit werd ontwikkeld voor het aantrekken en uitzenden naar China van Nederlandse onderwijzers in de moderne talen. Hiervoor wordt van de bemiddeling van een Nederlands echtpaar woonachtig te Groningen gebruik gemaakt. In verband met deze recrutering brachten twee Chinese professoren een bezoek aan Nederland.

De Chinese Zaakgelastigde is met het Ministerie van Buitenlandse Zaken in overleg getreden over een eventueel verblijf in Nederland van een twaalfstal Chinese studenten die aan de Leidse Universiteit onder meer Nederlands zouden gaan studeren. Het Ministerie heeft hiertegen geen bezwaar, mits zulks op basis van reciprociteit geschiedt.

Met Nederlandse zakenlieden zijn de relaties nauwer aangehaald, dit mede als uitvloeisel van de bezoeken van Nederlandse missies aan China.

Ook op scheepvaartgebied zijn de activiteiten verhoogd; twee Chinese delegaties respectievelijk van scheepvaart- en van scheepsbouwexperts brachten een oriëntatiebezoek aan Nederland. Twee Chinese toezichthouders zijn bij de Mij. "De Schelde" te Vlissingen gearriveerd en ook bij een Schiedamse scheepswerf zullen dergelijke toezichthouders geplaatst worden om het oog te houden op de aanbouw van schepen ten behoeve van de Chinese Volksrepubliek.

In de maand mei 1964 werd in samenwerking met de politie een einde gemaakt aan de pogingen van de Chinese Vertegenwoordiging enige scheikundige ingenieurs hier te lande te gebruiken voor inlichtingenaktiviteiten. Deze ingenieurs - uit Indonesië afkomstig doch van Chinese origine - verrichtten reeds tijdens hun studententijd hand- en spandiensten voor de Chinese Vertegenwoordiging en de belangrijkste onder hen - althans van Chinees standpunt gezien - werd financieel gesteund. Bij onderzoek is echter gebleken dat betrokkenen geen gelegenheid hebben gehad de Chinese Vertegenwoordiging gerubriceerd materiaal ter beschikking te stellen. Tegen hen werd geen strafvervolgning ingesteld.

Cuba.

In deze verslagperiode is de Cubaanse Ambassadeur enige maanden met verlof geweest.

Door de Ambassade wordt contact onderhouden met de C.P.N. maar - voor zover bekend - waren bij dit contact nimmer belangrijke partijfunctionarissen betrokken.

Andere politieke activiteit van de Cubaanse Ambassade werd niet waargenomen; de nadruk ligt nog steeds op het verbeteren van de handelsbetrekkingen met Nederland.

Egypte.

De in het vorige overzicht vermelde zogenaamde "derde land" operaties van de Egyptische inlichtingendienst vinden nog steeds voortgang; de Egyptische Ambassade in Nederland fungeert hierbij als tussenschakel.

Van enig contact met de CPN of een andere Nederlandse politieke partij is niet gebleken.

Bij deze Ambassade hebben diverse personeelwisselingen plaatsgevonden. Onder andere werden de Ambassadeur en een 2e secretaris vervangen. Merkwaardigerwijze verricht de vervanger van laatstgenoemde - hoewel hier officieel geaccrediteerd - geen werkzaamheden op de Ambassade, maar volgt hij een cursus van circa zes maanden bij het Institute for Social Studies in Den Haag.

Diversen.

In een aantal gevallen bleek elektronische apparatuur van Amerikaanse herkomst op dubieuze wijze uit Nederland naar IJzeren Gordijn-landen verhandeld te zijn. In onderzoek is nog of deze apparaten welke op de Amerikaanse lijst van strategische goederen staan ook hier te lande tot de zogenaamde strategische goederen gerekend moeten worden.

Systematisch onderzoek in enige grote gemeenten naar aldaar woonachtige vreemdelingen of ex-vreemdelingen afkomstig van een IJzeren Gordijn-land, heeft, na bewerking der gegevens, de namen van een paar honderd personen van deze categorie opgeleverd welke bij de Dienst nog niet bekend waren. Het ligt in het voornemen deze controle geleidelijk aan tot andere gemeenten uit te strekken.

Ten behoeve van het Ministerie van Justitie werden in de afgelopen periode per maand circa 1000 verzoeken om gegevens over de politieke antecedenten van vreemdelingen, hoofdzakelijk buitenlandse arbeidskrachten, behandeld.

In de verslagperiode werden van verschillende buitenlandse zusterdiensten overzichtsrapporten en case-histories ontvangen, welke onze kennis omtrent de in andere landen door de Oostelijke inlichtingen- en veiligheidsdiensten gevolgde werkwijzen aanzienlijk konden verbreden en verdiepen.

Voortgegaan werd met het systematisch vastleggen van de verschillende aspecten van de werkwijzen van de tegenstander in het zogenaamde Uniterm documentatiesysteem.

Functionarissen van de Researchsectie traden als docent en gastdocent op in de door de Afdeling Opleiding en Verlichting georganiseerde cursussen en lezingen.

De studie om tot verbetering te komen van de administratieve bewerking van gegevens - onder meer door mechanisatie - werd voortgezet. Een voorstel tot aanschaffing van een aantal machines welke, naast de thans reeds in gebruik zijnde Flexewriter, mechanisering mogelijk moeten maken werd inmiddels aan de Economisch Adviseur van het Departement voorgelegd.

Teneinde te komen tot een verbetering van de bewerking en de analyse van gegevens met betrekking tot de bewegingen van hier te lande al of niet onder diplomatieke dekmantel verblijvende communistische inlichtingenefficiënten, werd de opzet van een eventueel in te richten "plottingroom" bestudeerd. Een vijftal bij dit werk betrokken functionarissen bracht een bezoek aan het hoofdkwartier van een bevriende buitenlandse zusterdienst om de daar gevolgde werkwijze in egeschouw te nemen.

Het aantal uitgebreide persoonsonderzoeken voor intern gebruik van de afdeling Centra-spionage bedroeg in deze verslagperiode , terwijl volgacties plaatsvonden.

Beveiliging

Algemeen. Voor de bestudering van een aantal vraagstukken rondom het politieke antecedentenonderzoek werd in de verslagperiode, na overleg tussen de Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken, door de Minister een werkgroep ingesteld (werkgroep-antecedenten), waarin het plaatsvervangend hoofd van de afdeling zitting heeft. De werkgroep heeft inmiddels reeds een interim-advies uitgebracht.

Met betrekking tot deze vraagstukken, waarvoor ook

de Vaste Kamerscommissie voor de BVD meermalen van een grote belangstelling heeft doen blijken, werden ook in deze verslagperiode door de afdeling verschillende beschouwingen en overzichten opgesteld en aan de Minister aangeboden. Ze werd, in verband met het op 9 juni plaats gehad hebbende gesprek met de Vaste Kamerscommissie opgesteld:

- een beschouwing naar aanleiding van een door de voorzitter der Commissie gedane suggestie met betrekking tot coördinatie door de Minister, van het hanteren door zijn ambtgenoten van de veiligheidsvoorschriften bij aanstelling, ontslag, bevordering e.d.;
- een overzicht van de in Amerika, Engeland en Canada bestaande procedures met betrekking tot niet-benoeming in kwetsbare functies van personen tegen wie veiligheidsbezwaren bestaan.

Laatstbedoeld overzicht alsmede enkele andere stukken, zoals een voorbeeld van een pestenschema van een ministerie en een overzicht en beschouwing van de factoren welke bij de beoordeling van iemands betrouwbaarheid uit veiligheidsoogpunt een rol spelen (politieke, criminele en persoonlijke antecedenten), werden tevens ter beschikking gesteld van de werkgroep-antecedenten.

Een bijzonder facet van het onderhavige vraagstuk, t.w. het invinnen van politieke antecedenten bij de politie door daartoe op grond van de beschikking van de Minister no.: 1041 van 19 augustus 1950 aangewezen personeel van enkele grote bedrijven, wordt nog nader in beschouwing genomen.

Aan de Minister werd gevraagd te bevorderen dat de BVD toegang krijgt tot de politieregisters in geval van antecedentenonderzoek naar personen die toegang moeten krijgen tot Zeer Geheime of Geheime gegevens.

Van de wettelijke regeling voor de toegang tot de politieregisters blijkt namelijk - aldus een mededeling van Justitie - inmiddels te zijn afgesien.

Prof. Mr. van de Rijks Universiteit te Groningen heeft het plan opgevat een studie te maken van de gevolgen van een eventuele totale ontwapening voor het Nederlandse bedrijfsleven, waartoe een enquête moet worden gehouden bij een aantal industriële ondernemingen. Hij heeft de Minister van Defensie verzocht een aanbeveling voor zijn actie te verstrekken. De Minister heeft zijn standpunt nog niet bepaald; ook veiligheidsaspecten spelen bij de te nemen beslissing uiteraard een rol. Vooruitlopend op deze beslissing heeft Prof. reeds aan enkele grote bedrijven een enquêteformulier toegezonden. De directies van deze bedrijven besloten na overleg met de betrokken militaire inlichtingendiensten en de BVD hierop voorlopig niet te reageren.

Met maandelijks overleg met de militaire inlichtingendiensten vond voortgang. Daarnaast vond met de Luchtmacht Inlichtingendienst uitvoerig overleg plaats over het vraagstuk van een heronderzoek naar reeds geruime tijd in

dienst zijn personeel van veiligheidsdiensten, welk vraagstuk t.n.t. door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten gezamenlijk zal moeten worden bestudeerd.

De beveiliging van de in mei te Den Haag gehouden conferentie van de NAVO - voor welke beveiliging de verantwoordelijkheid berustte bij de Militaire Inlichtingendienst en waaraan door de BVD medewerking werd verleend in de vorm van adviezen dienaangaande en berichtgeving omtrent te verwachten manifestaties - is volgens de opzet verlopen.

Het contingent door de steenkolenmijnen te werven Joegeslaven is verhoogd tot 2.000. Tot nu toe is men er nog niet in geslaagd het voor het eerste contingent toegestane aantal van 500 te bereiken.

Het hoofd van de afdeling woonde twee vergaderingen van het Nato Security Committee bij. Een der behandelde onderwerpen betrof de consequenties voor de beveiliging van Nave-gegevens, verbonden aan de toetreding van een niet-Naveland tot de internationale organisatie EUROCONTROL (luchtverkeersbeveiliging).

Het plaatsvervangend hoofd van de afdeling ondernam een dienstreis naar Amerika, alwaar hij een inspectie uitvoerde van het Cominc/Nave-beveiligingssysteem bij Hr.Ms. Ambassade te Washington en voorts een groot aantal officiële instanties bezocht (C.I.A., F.B.I., Defensie, N.A.S.A., A.E.C.).

Een der sectiehoofden was door ernstige ziekte gedurende vijf maanden geheel aan de werkzaamheden onttrokken. Omstreeks medio september kon hij zijn werkzaamheden gedurende enkele uren per dag hervatten.

Het hoofd van het Nato Security Bureau bracht op 27, 28 en 29 mei zijn tweejaarlijkse bezoek aan Nederland. Diverse actuele problemen van de internationale Nave-beveiliging werden met hem besproken. Vergezeld van enkele ambtenaren van de afdeling verrichtte hij een inspectie van het Nato-beveiligingssysteem bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken en stelde hij zich op de hoogte van de beveiliging van gerubriceerde Nave-gegevens bij de Hollandse Signaalapparatenfabriek te Hengelo.

In een rapport sprak hij zijn veldoening uit over de in Nederland op het gebied van de beveiliging van gerubriceerde Nave-gegevens aangetroffen situaties.

Gebieden van beveiliging. Een verzoek van de Minister van Defensie aan de Minister van Binnenlandse Zaken betreffende deelname van de BVD aan de beveiliging van Communicatie-Inlichtingen in Nave-verband werd bestudeerd, waarna advies aan de Minister werd uitgebracht.

Naar aanleiding van een desbetreffend verzoek van het Nato Security Bureau werden in overleg met de militaire inlichtingendiensten enkele wijzigingen voorgesteld van het Nave-beveiligingsdocument C-M(55) 15 (Final).

De jaarlijkse Nave/Weu-beveiligingsinspecties werden uitgevoerd bij de Directie Nave/Weu-zaken en de Afdeling Verbindingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, bij

bij Hr.Ms. Ambassades te Londen en Washington en bij de Ministeries van Economische Zaken en van Financiën.

Op verzoek van de Rijkse Luchtvaartdienst verrichtte de KLM een inventarisatie van de in de loop der jaren van de KLD ontvangen gerubriceerde Navo-documenten. Alle documenten bleken aanwezig te zijn.

De definitieve overeenkomst tussen SACEUR en Nederland betreffende het Shape Technical Centre (STC) te Den Haag werd op 25 mei 1964 te Parijs ondertekend.

In nauw overleg met de Luchtvaart Inlichtingendienst werd verbetering bereikt in de beveiligingssituatie bij het in het vorige verslag bedoelde bedrijf, dat enerzijds gerubriceerde opdrachten voor de Krijgsmacht uitvoert en anderzijds zakelijke relaties met Oost-europese landen onderhoudt. Een beveiligingsvoorschrift werd in gezamenlijk overleg opgesteld en door de directie bekrachtigd. De voor de afscheiding van Oost/West-zaken noodzakelijke materiële voorzieningen werden getroffen of verkeren in een vergevorderd stadium van voorbereiding.

De tot dusver onbevredigende situatie bij de Euratom-vestiging te Petten, alwaar men zich onvoldoende aan de voor het gehele complex van ECN geldende beveiligingsregels houdt, vormde onderwerp van overleg met het Reactor Centrum Nederland.

Ook in deze verslagperiode werden verschillende commentaren en bijdragen geleverd met betrekking tot in Navo-verband aan de orde gestelde beveiligingsonderwerpen.

De analyse van de beveiligingssituatie bij het eigen Ministerie werd in de verslagperiode voltooid. Op 28 april werd het desbetreffende rapport verzonden. Het bezoek aan de Stafschool B.B. moet nog plaatsvinden.

Op instigatie van en in overleg met de afdeling werd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken een nieuw postenschema opgesteld.

Ook in deze verslagperiode kon de invoering van het Beveiligingsvoorschrift-II 1961 bij dit Ministerie - het enige waarbij het voorschrift nog niet is ingevoerd - nog niet worden gerealiseerd.

Een in de verslagperiode door de Dienst opgestelde en aan de beveiligingsrelaties toegezonden verhandeling over het sociale verkeer met onderdanen van communistische landen werd, tezamen met het eerder verspreide boekje "Wenken voor reizigers naar landen achter het IJzeren Gordijn", door het Ministerie van Buitenlandse Zaken toegezonden aan alle diplomatieke en zelfstandige consulaire posten in het buitenland.

In de beveiligingssituatie van het Gatchhuis, de woning van de Minister-President, werd in de verslagperiode verbetering bereikt. Ze werd een bevredigende oplossing gevonden voor de opberging van door de Minister-President mede naar huis genomen gerubriceerde documenten. Ook de bewaking van het huis werd beter geregeld; de Koninklijke Marechaussee bewaakt de ambtswoning op een 24-uur basis.

Nieuwe contacten werden geopend met een aantal bedrijven, zowel in verband met beveiliging tegen spionage als tegen sabotage.

Beveiligingspraktijk. Met de militaire inlichtingendiensten is gesproken over de consequenties voor de veiligheidsdiensten bij de invoering van de "richtlijnen voor het verstrekken van politieke antecedenten".

Met de Nuitenlandse Inlichtingendienst vond een nadere gedachtenwisseling plaats over de beveiliging van door die Dienst aan bepaalde Nederlandse bedrijven te verstrekken gerubriceerde informatie.

De door de Minister, mede namens zijn ambtgenoot van Sociale Zaken, in de Tweede Kamer gedane uitspraak, dat steno/typekrachten van uitsendbureaux niet behoren te worden belast met werkzaamheden van vertrouwelijke of geheime aard, heeft elke mogelijk dienaangaande bestaande twijfel opgeheven. Bij alle ministeries wordt mede naar aanleiding van deze uitspraak veel aandacht besteed aan de beveiligingsconsequenties van het tijdelijk indienstnemen van dergelijk personeel.

Een door de afdeling uitgebracht rapport over een sollicitant bij een der ministeries, in welk rapport een aantal uit beveiligingsoogpunt van belang zijnde persoonlijke antecedenten was vermeld, vormde aanleiding tot uitvoerig overleg met de Rijks Psychologische Dienst, welke Dienst de betrokkene aan een psychologisch onderzoek had onderworpen. Bij dit overleg, waarbij ook enkele soortgelijke - moeilijke - gevallen onder de loop werden genomen, werd de conclusie bereikt, dat onderling overleg tussen EPD en EVD in dergelijke gevallen van veel waarde is ter verkrijging van een zo juist mogelijk beeld van de betrokkene.

Naar aanleiding van de affaire- werd, mede in verband met de lering welke uit dergelijke gevallen kan worden getrokken, aan de militaire inlichtingendiensten gevraagd de ervaringen na te gaan van de Nederlandse militairen die hebben gekend.

Inwendige Veiligheid. De interdepartementale commissie voor de beveiliging van het oeruoepbedrijf, waarin een ambtenaar van de afdeling zitting heeft, zette haar werkzaamheden voort en kwam ook in deze verslagperiode verschillende malen bijeen. Naar het zich laat aanzien zal binnenkort een eerste interim-rapport aan de Regering kunnen worden aangeboden.

De beveiliging van de Waterstaat kreeg verder gestalte door de aanwijzing van een aantal regionale beveiligingsambtenaren, die, na een daartoe geëigende opleiding te hebben ontvangen, met de uitvoering van hun taak zijn begonnen.

Met instellen van veiligheidsonderzoeken naar bedrijven, welke door het Ministerie van Economische Zaken zijn aangemerkt als zijnde van vitaal belang in verband

met buitengewone omstandigheden, vond voortgang.

Eveneens werd voortgesetzt het geven van initiële en nadere voorlichting aan directies van dergelijke bedrijven in verband met het opstellen van beveiligings- en bewakingsplannen. Een aantal van dergelijke plannen is reeds ingediend en door de afdeling van commentaar voorzien.

Diverse als vitaal gequalificeerde electriciteits- en gasbedrijven werden bezocht ter stimulering van het opstellen en indienen van beveiligings- en bewakingsplannen. Op een aantal ingediende plannen werd commentaar geleverd.

In overleg met de Afdeling Politie van de Directie O.O. en V. werd een advies voor de Minister opgesteld inzake de beveiliging en bewaking van waterleidingbedrijven.

De voorbereiding van de EVD-deelname aan de oefening FALLEX-1964, bij welke voorbereiding de afdeling intensief was betrokken, vergde veel tijd. Een der sectiechefs trad op als "hoofdleider EVD". Aan de oefening zelf heeft een aantal ambtenaren van de afdeling deelgenomen.

Emigratie. De behandeling van politieke antecedentenonderzoeken betreffende Nederlanders die voornemens zijn zich in de Nederlandse Antillen te vestigen werd, in verband met de oprichting van een eigen Veiligheidsdienst in dat gebiedsdeel, met ingang van 1 september overgenomen door de afdeling welke het contact met die Dienst onderhoudt.

Door een der politie-instanties werd een hernieuwde weigering van een bezoekersvisum voor Canada, op grond van oude politieke antecedenten, onder de aandacht van de Dienst gebracht (de eerste weigering op grond van dezelfde gegevens vond plaats in 1958).

In verband hiermede werd contact opgenomen met het Canadian Immigration and Visa Office hier ter stede. Het resultaat van deze bemoeienis was, dat deze instantie toesegde de autoriteiten in Canada in voor de betrokkene gunstige zin te zullen adviseren.

De afname van het aantal aanvragen in verband met emigratie is tot stilstand gekomen; zelfs is er sprake van een zekere toename. Het aantal aanvragen in verband met bezoeken aan de Verenigde Staten nam verder toe.

Voorlichting. Met de departementale beveiligingsambtenaren vond een der gebruikelijke periodieke bijeenkomsten plaats.

Aan de nieuwe zaakgelastigde te Peking en de nieuwe ambassadeur te Bukarest werd beveiligingsvoorlichting gegeven in verband met de speciale veiligheidsaspecten aan hun nieuwe standplaats verbonden.

Opleiding en
Voerlichting

Opleidingen. De afdeling Opleiding en Voerlichting verzorgde in deze verslagperiode het normale aantal opleidingen, zoals genoemd in het reglement Opleiding en Examens BVD, en daarnaast enige bijzondere en individuele cursussen.

Een zekere achterstand, welke ontstaat was door een ongewoon groot aantal aanmeldingen van cursisten - onder andere afkomstig van de Spoorwegrecherche en het Wapen van de Koninklijke Marechaussee - werd, als gevolg van toekomstige wijzigingen in de personeelsbezetting bij deze instanties, tijdelijk voor een deel te niet gedaan. Derhalve behoefden een in het vorige verslag aangekondigde, buiten het normale programma vallende, Basiscursus en een extra gecombineerde Informatie/Observatiecursus, niet te worden gehouden. Niettemin blijft het aantal aanmeldingen van cursisten voor de diverse reglementaire cursussen groot en voor de komende gecombineerde Informatie/Observatiecursus, te houden in de periode van 11 november tot en met 23 december 1964, overtreft het aantal aanmeldingen verre dat van de beschikbare plaatsen.

Met grote aantal aanmeldingen voor deze cursus is voor een deel het gevolg van het feit dat kortelings aangestelde jonge middelbare ambtenaren van de Dienst, die de Basiscursus met goed gevolg hebben doorlopen en daarna voor het opdoen van praktische ervaring in de Dienst tewerk zijn gesteld, zijn aangewezen voor het volgen van enderhavige gespecialiseerde cursussen.

In chronologische volgorde werden de volgende reglementaire cursussen tijdens de verslagperiode gegeven:

- a. Inleidingscursus - van 8 juni 1964 tot en met 18 juni 1964 met 7 deelnemers, allen afkomstig van de Dienst. Alle deelnemers legden met goed gevolg het hieraan verbonden examen af.
- b. Een gecombineerde Informatie/Observatiecursus - van 13 april tot en met 22 mei 1964, met 13 deelnemers, waarvan 2 van de Dienst, 6 van de Gemeentepolitie, 4 van het Wapen der Koninklijke Marechaussee en 1 van de Inlichtingendienst van de Koninklijke Marine. Van deze cursisten slaagden allen voor het examen verbonden aan de Informatiecursus, voor dat van de Observatiecursus werd één kandidaat afgewezen.
- c. Op 14 september 1964 werd aangevangen met de Basiscursus, welke zal eindigen op 4 november 1964. Hieraan namen 22 cursisten deel, waarvan 3 van de Dienst, 7 van de Gemeentepolitie, 3 van de Rijkspolitie, 1 van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, 3 van de Koninklijke Marine, 2 van de Koninklijke Luchtmacht, 1 van de Staatsmijspolitie, 1 van de Spoorwegrecherche en 1 van een beveiligd bedrijf, namelijk de Nederlandse Aardolie Maatschappij.

In de afgelopen verslagperiode verwierven 11 cursisten het Veiligheidsdienstdiploma, waarvan de uitreiking in januari 1965 zal plaatsvinden. Hierdoor is het aantal

behaalde diploma's gestegen tot 796.

In de Commissie van Toezicht en de Examencommissie zijn enige vacatures ontstaan. Voorts bestaat er behoefte het ledental der eerstgenoemde Commissie uit te breiden. Voorstellen inzake vervulling van vacatures en uitbreiding zullen t.w.t. aan de Minister worden voorgelegd.

Ook in deze verslagperiode werden bijzondere cursussen en lezingencycli georganiseerd. Zo werd in de maand april in samenwerking met de afdeling Beveiliging een oriëntatiecursus gegeven aan een 17-tal regionale beveiligingsambtenaren van de Rijkswaterstaat.

Voor personeel van de afdeling "verwerving" werden in het kader van de voortgezette opleiding twee identieke series van vier lezingen gehouden.

Individuele opleidingen werden gegeven aan een functionaris van de afdeling Beveiliging van deze Dienst. Voorts aan een ambtenaar van de Buitenlandse Inlichtingen-dienst, alsmede aan een tweetal hogere personeelsleden van de gemeentepolitie van Rotterdam en 's-Gravenhage.

Voorlichting. Aan de voorlichting werd ook in deze verslagperiode ruime aandacht besteed in de vorm van cause-rieën, lezingen, conferenties en medewerking aan opleidingsinstituten van Krijgsmacht en Politie.

Lezingen werden o.a. gegeven voor personeel van de Buitenlandse Inlichtingendienst, aan beveiligingsambtenaren van de Provinciale Griffies en personeel van een beveiligd bedrijf.

Lezingen over de organisatie van het inlichtingenwerk in Nederland werden gehouden voor personeelsleden van enige gemeentelijke politiekorpsen. De medewerking aan verschillende opleidingsinstituten van Krijgsmacht en Politie vond voortgang.

Van 8 t/m 10 april werd in samenwerking met de afdeling "beveiliging" een tweetal conferenties belegd met beveiligingsfunctionarissen uit het bedrijfsleven.

In het kader van de voorlichting werden in dit semester 22 filmvoorstellingen gegeven, waarbij 48 films werden vertoond. In cursusverband werden 9 voorstellingen gegeven, waarbij 14 films werden vertoond.

Dank zij de medewerking van enige buitenlandse zusterdiensten kon de filmdotheek worden uitgebreid met een tiental instructiefilms, waarvan een aantal van recente datum.

Ook de collectie diapositieven voor instructieve doeleinden werd uitgebreid.

De bibliotheek werd door aankoop en schenking verrijkt met 29 banden. Een aantal verhandelingen over diverse

onderwerpen ten behoeve van cursus- en voorlichtingsdoel-einden kwam gereed.

In het kader van de opleiding en vorming van personeel van de eigen Dienst, werd door het Hoofd van de Afdeling, in zijn kwaliteit van mentor, een aantal gesprekken gevoerd met enige recent in de Dienst geplaatste personeelsleden met middelbare opleiding e.m. teneinde de stageperiode voor deze categorie in de toekomst nog doelmatiger te kunnen opzetten.

Buitenlandse en
Binnenlandse
Nevendiensten.

Buitenlandse Nevendiensten.
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

BENELUX

België. Betreffende de onbevredigende situatie in de samenwerking met de Belgische civiele nevendienst kan nu worden vermeld, dat er enige verbetering valt te constateren in de Belgische werkwijze. Iets meer armoedigheid voor het aantrekken van personeel werd verkregen en de in het vorig verslag vermelde remmingen in de samenwerking met de BVD werden goeddeels weggenomen.

Zij vonden hun oorsprong niet in een onwettig gevoel tegenover Nederland, maar maakten, naar achteraf bleek, deel uit van een onhandige tactiek, bestemd voor Belgisch binnenlands gebruik. Men heeft voorts de dienst enigszins gereorganiseerd, waartoe enkele voortvarende ambtenaren met belangrijk werk werden belast.

Als vermoedelijk blijvende nadelen moeten worden vermeld de niettegenstaande de voorgenomen uitbreiding kleine bezetting, de geringe bewegingsvrijheid door het Ministerie toegestaan, de onvoldoende steun van de zijde van de Belgische Regering, en de weinig dynamische instelling van enkele der leidende figuren.

Een aparte moeilijkheid is nog de louter operationeel-technische instelling van het diensthoofd, het welk tot gevolg heeft dat men voor praktisch alle beleidsaangelegenheden terecht moet bij diens - niet tot de dienst behorende - chef.

Hoewel de situatie dus nog verre van gunstig is, werden de tekenen van een lichte verbetering niettemin met vreugde begroet. Gehept wordt dat de formalisering van het overleg der veiligheidsdiensten in Benelux de uiteindelijke steun zal geven tot een zodanige vergroting van de Belgische dienst, dat de belangen van de partners als redelijk gewaarborgd kunnen worden beschouwd. (Zie hierover verder onder "Diversen").

Luxemburg. De ervaringen in de samenwerking met deze dienst blijven gunstig. Men is op uiterst actieve wijze werkzaam om de problemen het hoofd te bieden.

WEST - DUITSLAND

Bundesamt für Verfassungsschutz - B.f.V.. De samenwerking met deze dienst blijft goed en men blijft zeer hulpvaardig reageren op verzoeken van Nederlandse zijde.

De chef van de volgploeg van onze Dienst werd afgevaardigd naar de begrafenis van zijn plotseling overleden West-Duitse collega, met wie op uitstekende wijze werd samengewerkt.

Het Hoofd van de Dienst bezocht zijn West-Duitse collega en diens scheidende plaatsvervanger, bij welke gelegenheid een juist inzicht in de werkwijze en organisatie van deze nevendienst werd verkregen.

Landesamt für Verfassungsschutz Nord Rhein/Westfalen. De op basis van spoedgevallen berustende samenwerking met deze dienst onderging geen wijziging.

Bundesnachrichten Dienst (B.N.D.). De situatie van deze inlichtingendienst blijft gecompliceerd.

ANDERE DIENSTEN

Italië. De organen die in dit land met de Staatsveiligheid zijn belast, zijn tweërlei, nl. een afdeling van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (de zogenaamde DAR), en de inlichtingendienst van de strijdkrachten, een organisatie, die bemand wordt door de zo invloedrijke "Carabinieri" en ressorteert onder het Ministerie van Defensie (de SIFAR).

Tot nu toe werd slechts met de DAR enig contact onderhouden. De relaties zijn steeds van aangename aard geweest doch leken niet altijd even belangwekkend.

Een bezoek aan Rome van het Hoofd van de Dienst had onder meer ten doel, om zonder de verhouding met de DAR (die als een soort studiecentrum op het gebied van het Italiaanse communisme waardeel werk verricht) te schaden, de basis te leggen voor een toekomstige samenwerking met de SIFAR. Deze opzet is volledig geslaagd.

Frankrijk. Zowel met de Franse Buitenlandse Inlichtingendienst (SDECE) als met de Binnenlandse Veiligheidsdienst (Sûreté Nationale) aldaar verloopt de samenwerking goed. De verhouding tussen de beide diensten is aanzienlijk verbeterd, hetgeen ook de verhouding tot derden uiteraard ten goede komt. Met de Sûreté, speciaal met de daaronder ressorterende contra-spiionage dienst (DST), zal men binnen afzienbare tijd tot een intensivering van de samenwerking

moeten komen, eendeels omdat beide partijen hiervan goede resultaten verwachten op het terrein van de contra-spionage techniek, anderdeels omdat de steeds verder voortschrijdende liberalisatietendens de veiligheidsdiensten van het "Europa der Zee" tot geleide samenwerking dwingt.

E.E.G. Samenwerking als gevolg van voortschrijdende liberalisering. Zoals bekend werd in 1960 in Benelux-verband besloten tot het opheffen der binnengrenzen. De personencontrole binnen Benelux kwam hierdoor te vervallen.

Hoewel intensieve samenwerking tussen de veiligheidsdiensten der drie landen als voorwaarde was gesteld voor de opheffing deser controle, is voldoende bekend dat deze maatregel uit politieke overwegingen tot stand kwam lang vóór de veiligheidsdiensten voldoende gecoördineerd samenwerkten. Nu, ruim vier jaar later, is het juiste antwoord op de eis tot samenwerking nog steeds niet gevonden, getuige het feit dat de formalisering van het beleidsoverleg tussen de veiligheidsdiensten nog niet tot stand kwam.

Inmiddels blijkt ook in de E.E.G. de tendens tot liberalisatie aanwezig en het valt te vresen dat over enige tijd tot een opheffing der binnengrenzen van de zes E.E.G.-landen zal worden besloten, ditmaal als gevolg van activiteiten binnen de gemeenschappelijke markt. Gezien de ervaringen in Benelux leken twee redenen aanwezig tot overleg met de diensten van Duitsland, Frankrijk, Italië en van Benelux.

Primo, de onveiligheid van Nederland o.g. van Benelux, bij een liberalisatie in breder verband, secundo de noodzaak om deze partners tijdig te waarschuwen voor de consequenties van een dergelijke politiek opdat zij, tijdiger gewaarschuwd dan wij in 1960, beter zullen zijn geprepareerd.

Uiteindelijk staat een intensieve samenwerking der zes diensten voor ogen voor alle gemeenschappelijke problemen, die er dan vele zullen zijn. De bereidheid tot overleg met de drie evengenoemde landen werd bij meerdere gelegenheden afgetast. Ter gelegenheid van de vergadering van het NATO Special Committee werd in het voorjaar uitvoerig met de Franse binnenlandse Dienst van gedachten gewisseld. Voldoende inzicht in de noodzaak deze problematiek nader te bestuderen, werd aangetroffen.

Met de West-Duitse binnenlandse Dienst was reeds eerder van gedachten gewisseld over aanverwante problemen in verband met de E.E.G., doch destijds werd geen kleur bekend, tengevolge van, naar later bleek, interne omstandigheden. Een recente polsing leverde echter een positief resultaat op.

In Italië heeft het Hoofd van de Dienst bij zijn bezoek kort geleden deze problematiek zowel met de civiele als met de militaire nevendienst besproken. Beiden reageerden positief.

Bij het onlangs gehouden informeel overleg der drie Benelux-veiligheidsdiensten werd akkoord gegaan met de suggestie de ervaringen van Benelux aan de andere partners ter

beschikking te stellen.

Hierna werd de Franse binnenlandse nevendienst verzecht een bespreking te willen arrangeren ter gelegenheid van de komende vergadering van het NATO Special Committee. De bedoeling van deze vergadering was een inventarisatie van de problemen die met de liberalisatie verband houden. België heeft zich bereid verklaard als woordvoerder van Benelux op te treden. Gehoopt wordt hiermede een begin van samenwerking tussen de veiligheidsdiensten van het "Europa der Zes" te verkrijgen.

Verenigd Koninkrijk. Over de samenwerking met de beide diensten van het Verenigd Koninkrijk, kan worden medegedeeld dat deze een iets intensiever karakter heeft verkregen door uitvoerig technisch overleg op het terrein van contra-spionage met de Engelse binnenlandse dienst. Dit overleg is de eerste maal van belangwekkende aard geweest en wordt dezer dagen voortgezet.

Zowel de verbindingsman van de Britse buitenlandse dienst als diens plaatsvervanger werden afgelest. Het is nog te vroeg om een oordeel uit te spreken over de vervangers. De indrukken zijn tot nu toe gunstig.

Verenigde Staten. Met betrekking tot de samenwerking met de Amerikaanse Veiligheidsdienst (FBI) kan worden vermeld, dat belangwekkend studiemateriaal werd verkregen in de contra-spionagesector, in de vorm van beschrijving van gevallen door die dienst behandeld. Tevens werd de BVD goed bediend met berichten over een Amerikaanse vredesgroepering, die ter gelegenheid van de NAVO Conferentie in Den Haag zou gaan demonstreren.

Ook op het terrein van de preventieve beveiliging werd veel medewerking verleend ter gelegenheid van het bezoek van het plaatsvervangend hoofd van de afdeling Beveiliging aan Washington.

De samenwerking met de Amerikaanse Inlichtingendienst (CIA) bleef ook in deze verslagperiode zeer intensief.

Zweden. Vermoedelijk als gevolg van de zaak vond een commandowisseling plaats bij deze dienst. In de verhouding tot deze nevendienst trad enige wrijving op, toen bleek dat in een onderzoek, voor Nederland van belang, een andere gedragslijn was gevolgd dan was afgesproken. De zaak werd intussen rechtgezet.

Over de zaak worden nog berichten ingewacht, nadat een aanvankelijk belangwekkend relaas werd verkregen.

Denemarken. Over de samenwerking met deze partner valt niets te melden behoudens dat zij wanneer nodig, zeer vlot verleept. Bijzonderheden deden zich niet voor.

Noorwegen. Hetzelfde beeld als bij Denemarken doet zich hier voor.

Canada. De kwaliteit van de contra-spijnage van de Canadese veiligheidsdienst (RCMP) is hoog te noemen. Ook in deze verslagperiode werden belangwekkende gegevens ontvangen.

Australië. Ook van de Australische veiligheidsdienst werd interessant studiemateriaal ontvangen in de contra-spijnagesector.

Een specialist van deze nevendienst op het gebied van de contra-sabotage benecht Nederland en werd uitvoerig voorgelicht over de aanpak van technische problemen alhier. Ook voor de EVD bleek deze gedachtenwisseling nuttig.

Het contact met de Australische inlichtingendienst verleept bevredigend.

Nieuw Zeeland. Van deze partner werden gegevens ontvangen over de Hoed-Chinese activiteiten die als studiemateriaal niet van belang zijn ontbloet.

Oostenrijk. Een bezoek aan deze nevendienst door het Hoofd van de Dienst heeft het inzicht in deze organisatie verdiept, hetgeen niet onwelkom was, omdat de situatie daar zeer emoverzichtig was geworden.

Zwitserland. De samenwerking met deze nevendienst is goed te noemen; op technisch terrein werden in deze verslagperiode gegevens uitgewisseld. De neutraliteitsgedachte die de politiek van dit land sozeer beheerst, komt ook in dit bilaterale verkeer tot uiting, zij het dat men ons wel soveel als mogelijk ter wille is.

Over de verhouding tot de betrokken diensten van Portugal, Griekenland en Turkije kan slechts worden vermeld dat zich geen moeilijkheden voordeden. Wel bestaat behoefte aan een beter inzicht in de Griekse en Turkse diensten, nu uit de betreffende landen arbeidskrachten naar Nederland komen.

Binnenlandse Nevendiensten. *****

Duitse Inlichtingen Dienst. In de vorige verslagperiode werd van enig pessimisme blijk gegeven met betrekking tot de werkwijze van en de samenwerking met deze nevendienst.

Men heeft sindsdien pogingen in het werk gesteld om de werkwijze te verbeteren en wel in dier voege, dat de operationele beveiliging meer en ook systematisch de aandacht is gaan genieten. De fouten in het verleden gemaakt

brachten echter ook in deze verslagperiode veel werk voor de BVD met zich mede, omdat, zoals bekend, een door de BID niet onderkende verdachte indicatie een bedreiging kon zijn van de veiligheid van de staat en, diensengevolge, een door de BVD te behandelen aangelegenheid.

Ten onrechte werd door een gedeelte van de Nederlandse dagbladders gewag gemaakt van BVD-activiteit in verband met een te Breda woonachtige Pool; het betref hier werkzaamheden van en voor de BID.

Met de oprichting van BID en BVD werd destijds mede-
beoogd het werk der Nederlandse geheime diensten op twee
plaatsen bij civiele vakdiensten van zoveel mogelijk vaste
en professionele samenstelling onder te brengen. Ze goed
als de BVD, moet ook de BID echter met enige vrijheid kunnen
werken, wil hij zijn taak naar behoren uitoefenen.

Veel zal echter nog moeten gebeuren voor het een en
het ander is bereikt.

Militaire Inlichtingen Dienst. Over de verhouding
met deze nevendienst zijn geen bijzonderheden te vermelden.
Op het gebied van de beveiliging van Suriname is nauw con-
tact gaande, waarbij de BVD een adviserende rol vervult.

Luchtmacht Inlichtingen Dienst. De taakverdeling
tussen de LUID en de BVD is geregeld. Er deden zich tot nu
toe ook zonder een geschreven regeling weinig moeilijkheden
voor, omdat de LUID niet van plan is zich op BVD-terrein
te bewegen. Verder is men van plan zich door de BVD te laten
zeggen hoe het moet, hetgeen door behoefte aan rugdekking
werdt ingegeven. Gevreemd wordt dat de geschreven regeling
hiervoor geen remedie is.

Marine Inlichtingen Dienst. De samenwerking met deze
dienst verloopt goed. Men bestudeert momenteel de mogelijk-
heid van een geschreven taakverdeling tussen MARID - BVD.
Veel behoefte is er niet aan en de MARID is enigszins be-
vreemd, dat bij het regelen moeilijkheden zullen ontstaan
die tot nu toe zijn uitgebleven.

Contacten Binnenland.

Het contact met Gemeente- en Rijkspolitie liet ook in verslagperiode in het algemeen niet te wensen over. Bij voortduring vonden bezoeken plaats aan Korpschefs van Gemeentepolitie, districtcommandanten van de Rijkspolitie en aan het hoofd van de Grensveiligheidsdienst van de Marechaussee.

Met laatstgenoemd nieuw opgetreden hoofd is eenzelfde goede verhouding ontstaan als dit reeds met zijn voorganger het geval was.

Voorzover nodig werd tevens het contact blijvend onderhouden met het Directoraat-Generaal der Openbare Orde en Veiligheid, de Staf van de Inspectie der Rijkspolitie en de Commandant der Koninklijke Marechaussee.

De vragen van diverse politieverbindingen of en wanneer nu eindelijk zou kunnen worden overgegaan tot het distribueren van de richtlijnen voor het verstrekken van politieke gegevens door de Politie aan derden, konden nog steeds niet in bevestigende zin worden beantwoord. De beslissing van de Minister in deze werd nog niet vernomen.

Ook in deze verslagperiode vonden de driemaandelijkse besprekingen met de voornaamste verbindingen voortgang. De belangstelling van de zijde der verbindingen voor deze bijeenkomsten is over het algemeen goed.

Op 16 en 18 juni was het onderwerp: "Handverschijnselen van het rechts- en links-extremisme" met als inleider de heer van deze Dienst.

Op 29 september en 1 oktober werden behandeld: "Enkele aspecten van het vreemdelingenvraagstuk in Nederland" met als inleiders de heren Mr. Drs. en

Beide onderwerpen hadden veel belangstelling van de aanwezige verbindingen.

Bewerking Buitenlandse politieke gegevens.

Op 1 mei 1964 trad de nieuwe staf-afdeling SEP in werking. Deze afdeling heeft in het bijzonder tot taak en ten behoeve van de Dienst als geheel kennis te verzamelen omtrent de politieke ontwikkeling in de communistische landen en de verhoudingen in de communistische partijen in de niet-communistische wereld, voor zover deze voor de Dienst van belang zijn.

Het door de afdeling samengestelde weekrapport wordt in een dertigtal exemplaren in en buiten de Dienst verspreid. Bovendien werden in de afgelopen maanden enkele speciale studierapporten gemaakt.

Het hoofd van de afdeling nam deel aan een werkgroep van het NATO Special Committee over de positie van de internationale communistische beweging. Een lid van de afdeling bracht bezoeken aan de Belgische en Duitse zusterdienst, mede om achtergrondkennis uit te wisselen.

Een begin is gemaakt met het leveren van bijdragen aan het Ministerie van Suitenlandse Zaken, dat een en ander

doet toekomen aan de Nederlandse Vertegenwoordiging te Parijs ten behoeve van het NATO Committee on Information and Cultural Relations.

Divergen.

Benelux Bijzondere Commissie voor het Personenverkeer. In verslagperiode werd maar éénmaal vergaderd, namelijk in Luxemburg. Tot de behandelde onderwerpen behoorden onder meer: de wederinstelling van de controle aan de Benelux-binnengrenzen in buitengewone omstandigheden en de verscherping van de controle aan de Benelux-buitengrenzen in buitengewone omstandigheden (nog vallende in vreedetijd) alsmede een aantal visumproblemen. Wat de grenscontrole in buitengewone omstandigheden betreft hebben de Belgen de Nederlanders gevraagd via de Nederlandse Ambassade te Brussel op een antwoord van de Belgische Minister van Buitenlandse Zaken te willen aandringen, omdat deze bewindsman op nationaal niveau nog altijd niet gereageerd heeft op een terzake ingediende nota.

Aangaande de afgifte van Benelux-visa is in de eerste plaats aan de orde geweest de afschaffing van het vooreverleg. De proefperiode is verlengd tot 1 januari 1965. In de loop van oktober 1964 zullen de resultaten kritisch worden bekeken teneinde te komen tot een conclusie omtrent de al of niet voortzetting van de afgeschaftte vooraangaande wederzijdse raadpleging omtrent de afgifte van Benelux-visa.

Omtrent de modus van samenwerking tussen de veiligheidsdiensten der drie Beneluxlanden op basis van de Overeenkomst van 11 april 1960, inzake de verlegging van de personencontrole, is in de verslagperiode druk overleg gepleegd, in de eerste plaats tussen de diensten zelf. Een voor alle partijen bevredigende oplossing is nog niet gevonden.

Spionagewetgeving. Het overleg, dat met een vertegenwoordiger van de afdeling Publiekrecht van het Ministerie van Justitie plaats vond met betrekking tot een eventuele aanvulling van de spionagewetgeving, heeft geresulteerd in een - aan de Staten-Generaal aangeboden - aanvulling, welke de opzet heeft buiten twijfel te stellen, dat de Nederlandse strafwet ook de staatsgeheimen van onze bondgenoten beschermt, dus met name geheimen van de NAVO, WEU en Euratom. De betreffende aanvulling is opgenomen in het gewijzigde ontwerp van wet inzake "vaststelling van algemene bepalingen omtrent de bestraffing van schending van geheimen."

Vergaderingen van de Vaste Commissie voor de EVD, uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Op 16 april vond een vergadering der Commissie plaats, waarin vertegenwoordigers van het Bestuur van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers en van de door dit Verbond aangewezen commissie van onderzoek naar de praktijk van het antecedentenonderzoek door de EVD, werden gehoord, zulks naar aanleiding van het door het VWO gepubliceerde rapport in zijn ergaam "Wetenschap en Samenleving" van december 1963. Op geen enkel punt kon de VWO-afvaardiging de door de commissie zowel als door de Minister van Binnenlandse Zaken en de EVD-afvaardiging geuite kritiek ontzenuwen.

Op 9 juni vond een tweede vergadering plaats, waarin speciaal de onderlinge verhouding van Kamercommissie, Minister en Hoofd EVD werd besproken en voorts het vraagstuk van de antecedentenonderzoeken annex het aanstellingsbeleid van de Overheid aan een beschouwing werd onderworpen.

Inmiddels vond zijdens de Dienst beantwoording plaats van vele door de Kamercommissie ontvangen en door haar doorgezonden klachten. In geen van deze gevallen kon, naar het oordeel van het Hoofd van de Dienst, van mislag of verzuim van functionarissen van de Dienst worden gesproken.

Ombudsman. Een hoofdamtenaar van de Dienst was aanwezig bij de bespreking van het rapport van de Commissie over de Ombudsman, in de vergadering van de Vereniging voor Administratief Recht te Utrecht op 25 september.

In de door de Commissie ontworpen proeve voor een wetsontwerp is voorgesteld het werkterrein van de Ombudsman onder meer te beginnen bij het departement van Binnenlandse Zaken, het departement dus waaronder de EVD ressorteert. Met betrekking tot de in artikel 10 van het Ontwerp geformuleerde verplichting om volledige opening van zaken te geven is de vraag gerezen hoe deze verplichting zich zou kunnen rijmen met de op het Hoofd van de Dienst rustende verplichting tot bronbescherming.

Vergaderingen met de Procureurs-Generaal fgd. Directeuren van Politie. In verslagperiode woende het Hoofd van de Dienst twee vergaderingen bij van de Procureurs-Generaal, fgd. Directeuren van Politie.

De eerste maal werden onder meer nadere inlichtingen verstrekt met betrekking tot het EVD-rapport over het Europeafrent. Ook is een beschouwing gegeven over het conflict tussen de Sowjet Unie en Rood China en de activiteiten van de zich hier te lande bevindende Chinezen.

Afdeling Personeelszaken

Personeel. In de verslagperiode is op 31 augustus 1964 op 62-jarige leeftijd overleden de heer Mr. , oud hoofd van de afdeling KEB, die op 1 juni 1963

de Dienst had verlaten en sedertdien op wachtgeld was gesteld.

Vijf personeelsleden verlieten de Dienst wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Aan één hoofdambtenaar werd wachtgeld toegekend wegens verandering in de inrichting bij het onderdeel van het dienstvak, waarbij betrokkene werkzaam was.

Uitmo september 1964 waren nog 7 personen ouder dan 65 jaar in dienst als gevolg van de omstandigheid dat nog geen geschikte vervangers konden worden gevonden, nl.: twee krachten in de administratieve sector,

twee typistes,

één vertaler,

één beveiligingsbeambte en

één in de technische sector.

Aan vijf mannen werd op hun verzoek ontslag verleend wegens overgang naar een andere betrekking (twee naar een ander Ministerie en drie naar het particuliere bedrijfsleven).

Twaalf dames (waaronder acht typistes) hebben de Dienst verlaten en wel één wegens overgang naar een ander Ministerie, drie in verband met overgang naar het particulier bedrijf, seven in verband met huwelijk en één als gevolg van huiselijke omstandigheden.

In de vacature van wijlen Ir. is nog niet kunnen worden voorzien. Zoals in de vorige verslagperiode reeds is gesteld, zijn ingenieurs, die over de voor deze functie vereiste kennis beschikken, zeer schaars. Momenteel zijn twee sollicitaties in een vergevorderd stadium van behandeling.

Eind september 1964 waren nog vijf vacatures te vervullen voor lager vrouwelijk personeel.

In dienst zijn getreden negen dames, te weten seven typistes en twee uitwerkers. Van deze negen aangenomen personeelsleden zijn er 4 aangetrokken door relatie van reeds in dienst zijnd personeel, terwijl één dame reeds eerder in dienst is geweest.

Ten aanzien van de voor de werving in diverse dagbladen geplaatste advertenties zijn voor drie gevraagde functies, nl. serveerster, typiste en radiomonteur, in de verslagperiode in totaal respectievelijk 25, 13 en twee sollicitaties ontvangen. Van de 30 voor een nader onderhoud opgeroepen sollicitanten, zijn er 16 niet verschenen of hebben hun sollicitatie ingetrokken. Als gevolg van deze advertenties zijn één serveerster en één typiste in dienst getreden. Vier sollicitaties, te weten drie voor de functie van typiste en één voor de functie van radiomonteur, zijn nog in behandeling.

Teneinde in de behoefte aan typistes en lagere administratieve krachten te kunnen valdeem is overgegaan tot het aantrekken van gehuwde dames voor halve dagen. Aan gezien deze dames als regel 's-ochtends wensen te werken wordt het bezwaar van envoldeende werkruimte vergroot.

Ook de vervulling van de functie bode-koerier levert moeilijkheden op; van de in totaal 76 ontvangen sollicitaties op een in de vorige verslagperiode geplaatste advertentie, is, voor deze Dienst althans, tot op heden nog geen geschikte kandidaat aangetrokken kunnen worden. Ten aanzien van één sollicitant is echter nog geen beslissing genomen.

Het aantal gemelde ongevallen, waaronder twee van ernstige aard, bedroeg zes. Hiervan zijn er door de S.V.B. vier als dienstongeval aangemerkt. Ten aanzien van de twee overige gevallen is nog geen bericht ontvangen.

Bevorderd werden 17 personeelsleden en wel 4 hogere, acht middelbare en vijf lagere ambtenaren.

Ten aanzien van de vier vervoersbeambten wier schadegevallen in het 2e halfjaar 1963 blijkens de vorige verslagperiode nog in behandeling waren, is aan twee hunner alsnog de premie voor schadevrij-rijden toegekend kunnen worden. Voor het 1e halfjaar 1964 is een voorstel in behandeling, waarbij van de 28 vervoersbeambten er 26 de premie zullen ontvangen.

Aan 65 personeelsleden is de gebruikelijke gratificatie toegekend kunnen worden wegens het gedurende het tijdvak van september 1963 tot en met juni 1964 met gunstig resultaat deelnemen aan een cursus binnen het kader van de Bedrijfszelfbescherming.

Ook in deze verslagperiode is door het personeel van de afdeling Personeelszaken van de Dienst veel extra werk buiten de normale kantoor-uren verricht als gevolg van de problemen, welke zich ten aanzien van de mechanische bewerking van de personeelsadministratie door de R.M.A. voordeden. Gelet op de verdere plannen (integratie bij de R.M.A. van salarisadministratie en gedeeltelijk de personeelsadministratie; de overgang bij de R.M.A. op de magnetische band, zogenaamde tapes) wordt verwacht dat de Meram verbonden werkzaamheden bij de personeelsadministratie van de Dienst nog veel extra tijd zullen vergen.

Voor de begroting van de drie volgende jaren zal een geleidelijke vermindering van het personeelsbestand moeten plaats vinden, ongeveer 5% van de huidige sterkte be dragend.

Een nieuw personeelsschema is opgesteld, waarbij rekening is gehouden met de noodzakelijke vermindering van de totaalsterkte zoals deze in 1967 moet zijn gerealiseerd. Om tot deze sterkte te komen, zullen negen vervoersbeambten (chauffeurs) moeten afvloeien. In dit schema is echter nog geen rekening gehouden met de behoefte van de afdeling C aan tenminste zeven krachten voor de mechanisatie. Behalve door zoveel mogelijk het onvervuld laten van openkomende plaatsen (er zijn vacatures, die in ieder geval zullen moeten worden vervuld), wordt als aanvullende maatregel afvloeiing op vrijwillige basis op de voet van artikel 96 van het A.R.A.R. onder toekenning van wachtgeld overwogen.

Uit dien hoofde is aan het eind van deze verslagperiode aan het personeel gevraagd wie voor vrijwillige afvloeiing in aanmerking wenst te komen. Inmiddels is gebleken

dat speciaal bij ouderen, wie hun werk in verband met hun gezondheidstoestand zwaar valt, hiervoor wel belangstelling bestaat. Onder hen bevindt zich één vervoersbeambte wie het volgwark zo zwaar viel, dat hij zich voor vrijwillige afvloeiing aanmelde, ondanks de voor hem relatief grote inkomstanderving welke hiervan het gevolg is. De vergoeding van het aan de functie van vervoersbeambte inherente overwerk blijft bij de huidige bepalingen buiten beschouwing voor de vaststelling van de hoogte van het wachtgeld en van het pensioen. De indruk is verkregen dat mede als gevolg hiervan, de noodzakelijke afvloeiing van vervoersbeambten niet op basis van vrijwilligheid zal kunnen worden gerealiseerd.

In verslagperiode hebben zes stagiaires hun stageprogramma voor de duur van elf maanden met gunstig resultaat beëindigd. Drie hunner zijn ingedeeld bij de afdeling B, twee bij de afdeling C en één bij de afdeling D. Behoeftte blijft bestaan aan de aantrekking van stagiaires teneinde de beschikking te krijgen over meer all-round personeel ter vervulling van vacatures in de verdere toekomst. In bovenbedoeld nieuw personeelasschema is ook met deze behoefte nog geen rekening gehouden kunnen worden.

Gebleken is wel dat de jongeren thans andere materiële eisen stellen. Om de goede krachten te kunnen behouden, zal de honorering moeten worden opgetrokken en zullen goede promotiekansen in het uitzicht moeten worden gesteld. Ook voor de werving is dit nodig. Kan dit verschijnsel als algemeen worden bestempeld, voor een veiligheidsdienst geldt wel in het bijzonder dat tijdens het onderhoud met de sollicitant slechts weinig en dan nog in vage termen over de aard en inhoud van de werkzaamheden kan worden gesproken. Daar tegenover bestaat een grotere behoefte om althans ten aanzien van de financiële perspectieven zo duidelijk en concreet mogelijk te zijn. Soortgelijke ervaringen hebben de Canadese en andere zusterdiensten opgedaan.

In januari j.l. is het personeelavraagstuk ten aanzien van het leidinggevend personeel (hoofdamttenaren) bij de Dienst in een uitvoerig gemotiveerd schrijven onder de aandacht van de Minister gebracht en in verslagperiode nader tegeelicht. Een verhoging van het algemeen bezoldigingsniveau van de hoofdamttenaren, één van de bedoelingen waarvoor het eigen rangenstelsel is ontworpen en dan ook de mogelijkheden biedt, is niet alleen noodzakelijk om in de dringende behoefte aan ervaren officieren uit politie- en militaire kringen en aan enkele academici te kunnen voldoen, doch tevens om aan de goede jongere krachten reëel uitzicht op het niveau van hoofdamttenaar binnen 8 à 10 jaar te kunnen bieden.

Sociaal Fonds. Het bestuur van het Sociaal Fonds kwam in de verslagperiode vijfmaal bijeen ter behandeling van een zevental verzoeken om steunverlening. Tot inwilliging van dese verzoeken werd aanleiding gevonden in alle gevallen. Hiermede was een bedrag van rond f 2800.- gemoeid, aan de uitkering waarvan voorschots geheel het karakter van een verstreking als renteloze geldlening werd gegeven.

Het aantal contribuanten, dat een geringe daling onderging, beweeg zich op 1 oktober 1964 rond de 455.

Overleg. Aanleiding tot een formele vergadering deed zich voor de Commissie, bedoeld in artikel 4 van het Rechtspositiebesluit BVD, in de verslagperiode niet voor.

Daarentegen trad het hoofd van de afdeling Personeelszaken wel weer meermalen, zowel mondeling als schriftelijk, met de Voorzitter van de Ambtenarendelegatie in bedoelde Commissie informeel in verbinding.

Daarbij waren onderwerp van behandeling de hernieuwde vaststelling voor de duur van twee jaren, ingaande 1 juli 1964, van een vaste reizen (verblijfsvergoeding) voor de contactambtenaren van de groep OA(amsterdam), de vervanging van de op grond van het K.B. van 7 oktober 1963 (Stbl. 445) vervallen schaal 28 van het B.B.R.A. 1948 door schaal 32 en de eigen wijze, waarop te mijnen de regeling betreffende bevorderingen, e.g. toekenning van toelagen op grond van diensttijd moet worden gehanteerd.

Opmerking verdient in dit verband tenaaste, dat het contact zonder uitzondering in uitstekende verstandhouding pleegt te verlopen en wederzijds niet anders dan tot voldoening aanleiding geeft.

Maatschappelijk werk. In de loop van dit halfjaar werden 140 personeelsleden door de maatschappelijk werkster ontvangen. 42 personen versochten bemiddeling of advies in verband met huisvestingsmoeilijkheden. Hoewel de moeilijkheden op dit gebied eerder toe dan afnemen, zijn er, mede door de persoonlijke bemiddeling van de maatschappelijk werkster, niettemin nog drie gezinnen in geslaagd woonruimte te verkrijgen. Momenteel wachten nog drie "voerkeursambtenaren" op woonruimte in Den Haag.

50 personeelsleden (22 vrouwelijke en 28 mannelijke) zochten contact in verband met privé-moeilijkheden, terwijl 48 personen werden ontvangen (21 vrouwen en 27 mannen) terzake van interne aangelegenheden. Zoals gebruikelijk werd ook aan de hiervoor in aanmerking komende minderjarige meisjes, bijzondere aandacht besteed in verband met aanpassing en integratie bij de verschillende dienstenderdelen. Zonedig werd tevens aandacht besteed aan degenen die de Dienst verlieten uit hoofde van een bepaalde mate van nazorg.

In alle voerkomende gevallen diende de maatschappelijk werkster mede van advies ten aanzien van het Sociaal Fonds.

Personeelsbeoordeling. Zowel de functiebesrijving als de methodische personeelsbeoordeling vond in verschillende sectoren van de Dienst voortgang, met name in de afdelingen B, C, D en E. De verkregen gegevens en de daaruit voortvloeiende adviezen leveren meer en meer een nuttige bijdrage in het geheel van het te voeren personeelsbeleid. Ook incidentele functie-onderzoeken en beoordelingen hadden plaats bij die sectoren waar hiernaan behoefte bestond. Dit was het geval bij de afdelingen PE, FID, ACD, C en E.

De sectie heeft een coördinerende en begeleidende taak bij de opleiding en vorming van een aantal jonge medewerkers, die kort geleden hun stageperiode beëindigden.

In het kader van haar organisatie-taak had de sectie een actief aandeel in de doorvoering van in het voorjaar van 1964 beraamde plannen tot de reorganisatie van afdeling B. Onderzoeken werden ingesteld en adviezen uitgebracht ter verkrijging van een samenvoeging van administratieve eenheden van de afdelingen ACD, B, C en E. Ook aan de totstandkoming daarvan wordt thans medegewerkt.

Een der sectieleden maakt deel uit van de commissie, die tot taak heeft aanbevelingen te doen met betrekking tot reorganisatie en mechanisatie van de administratie van de afdeling C.

Bureau Financiën en Inwendige Dienst.

Begroting. Het steunt tot voldoening, dat in de aan de Kamer voorgelegde begrotingsbedragen rekening is gehouden met gedeeltelijke sanering van de financiering van de Dienst.

Dese eerste fase zal - tijdens het over deze begroting gevoerde overleg werd hierover uitvoerig van gedachten gewisseld - in 1966 en 1967 dienen te worden gevolgd door verdere aanpassing van de begroting aan de werkelijke uitgaven.

Met nadruk zij hierbij overigens opgemerkt, dat de met deze sanering gepaard gaande inkrimping van de personeelsterkte zorgen geeft en dat de hierdoor opgeroepen problemen nog geenszins zijn opgelost.

Nuisvesting. De reorganisatie van de afdelingen B, C en E maakte een hergroepering van de Dienst, voorsever ondergebracht in het hoofdgebouw, noodzakelijk.

Met deze hergroepering is in de loop van dit halfjaar een aanvang gemaakt. Hierbij viel niet te ontkomen aan enkele bouwtechnische voorzieningen waarvoor de medewerking van de Rijksgebouwendienst werd gevraagd en verkregen.

De uitvoering van de plannen stagneerde aanvankelijk tengevolge van de bestedingsbepanking en van de omstandigheid, dat de voor het gehele Ministerie geraamde gelden voor exploitatie-voorzieningen in juni j.l. reeds waren uitgeput.

Het bleek echter, dank zij de medewerking van de Rijksgebouwendienst, mogelijk een reeds voor een ander doel beschikbaar gesteld krediet voor dese urgente voorzieningen vrij te maken. De aangevraagde voorzieningen zijn intussen voltooid.

Algemene documentatie.

Werkzaamheden. De nieuwe chef I.D.-Rotterdam ontving, binnen het kader van een speciale cursus, gedurende enige uren voorlichting op het gebied van administratie en documentatie.

Na uitgebreide proefnemingen werd een drietal Remington roterende kaartenkasten in de centrale kartotheek opgesteld, ieder voorzien van een zogenaamde "thermo-fax"

apparaat, waarmee binnen enkele seconden afdrucken van een getrokken kaart kunnen worden vervaardigd. Dit systeem werkt een snelle werkwijze zodanig in de hand dat het, in combinatie met een nieuw ontworpen systeem van steekkaarten, reeds tot personeelsbesparing aanleiding gaf. Het ligt in de bedoeling het aantal reterende kaartenkasten langzamerhand uit te breiden tot 11, waarmee dan tevens een behoorlijke ruimte-winst verkregen zal worden.

Gedurende verslagperiode vond een belangrijke re-organisatie plaats: het administratief-registrerende werk, dat voorheen door de afdeling B voor eigen gebruik werd verricht, werd ondergebracht in een AGD-groep zodat dit werk thans in één gang wordt verricht met de handelingen welke nodig zijn om dossiers en kaarten voor de centrale karte- theek aan te leggen e.g. bij te houden. Deze combinatie voorkomt het, vroeger noodzakelijke, dubbele lezen van stukken, terwijl ook het interne transport van stukken door deze re-organisatie niet onbelangrijk werd verminderd.

Als eerste hier te lande werd een zogenaamde Kodak "Reader-Printer" in bedrijf gesteld, welk apparaat het mogelijk maakt alle binnenkomende post op film vast te leggen, welke procedure de mogelijkheid schept alle stukken, die niet van wezenlijk en blijvend belang geacht worden, te vernietigen. In voorkomende gevallen kunnen zij door middel van genoemd apparaat zeer snel op oorspronkelijk formaat gereproduceerd worden. De inbedrijfstelling van dit toestel leidt tot ruimtebesparing en besparing in tijd bij latere sanering der archieven.

Gedurende verslagperiode werden 22.194 (23.391) stukken geregistreerd. In de kartotheek werden ( ) aanlagen verricht. De bibliotheek leende 1250 (1096) boeken en tijdschriften uit en verstrekte 1539 (722) inlichtingen. Bij deze cijfers duiden de tussen ( ) geplaatste getallen op de overeenkomstige periode van het jaar 1963.

De teruggang in het aantal geregistreerde stukken is te danken aan de nieuwe behandelingsprocedure van de vestigingsvergunningen, waarentrent in het vorige Panorama reeds gerapporteerd werd. De bibliotheek mag zich in een stijgende belangstelling verheugen, terwijl de taak van dit onderdeel op het gebied van het geven van inlichtingen uit zogenaamde "open bronnen" in belang toenemende is.
